

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

Скрининг на инвестициите в България

Политики, институционална
и правна рамка

Скрининг на инвестициите в България

Политики, институционална и правна рамка

Настоящият доклад представя първата цялостна оценка на действащата правна и институционална рамка, както и на капацитета на българските институции да извършват скрининг на инвестиции в съответствие с най-добрите международни стандарти. Той следва съвременната методология на института CELIS, водещ форум за анализ и обсъждане на скрининга на инвестиции. Докладът прави преглед на законодателството, съдебната практика, добрите примери, стратегиите и други документи, които имат пряко или косвено отношение към скрининга на инвестиции.

Автори:

Илиана Бойчева, анализатор, Правна програма, Център за изследване на демокрацията

Петър Терзиев, анализатор, Икономическа програма, Център за изследване на демокрацията

Редакционна колегия:

Д-р Огнян Шентов

Руслан Стефанов

Димитър Марков

Тази публикация е финансирана от Центъра за международно частно предприемачество (CIPE) във Вашингтон, САЩ. Центърът за изследване на демокрацията носи цялата отговорност за съдържанието на публикацията.

Снимка на корицата: Canva

ISBN: 978-954-477-463-9

© 2022, Център за изследване на демокрацията

Всички права запазени.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	9
Икономически контекст	9
Политически контекст	14
МЕЖДУНАРОДНА ПРАВНА РАМКА	21
НАЦИОНАЛНА ПРАВНА РАМКА	23
Преглед на националните механизми за скрининг	23
Преглед на правната рамка	29
Историческо развитие	33
Приложно поле	35
Уведомяване	38
Процедура	42
Формални и неформални насоки	50
Критерии за скрининг	51
Решение	53
Съдебни и несъдебни процедури за обжалване	53
Съответствие с правото на ЕС: необходими промени във връзка с Регламента за скрининг	55
ИЗВОДИ И СЛЕДВАЩИ СТЪПКИ	57
ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ЗАКОНИ, НАРЕДБИ, РЕГУЛАТОРНИ НАСОКИ	61

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1. Размер на ПЧИ в България.....	9
Фигура 2. ПЧИ по сектори (2017 – 2021)	10
Фигура 3. Държави – членки на ЕС с механизъм за скрининг/ законодателни процеси.....	20

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1. Фактори, свързани с динамиката на ПЧИ в България.....	11
Таблица 2. Държави с най-много ПЧИ в България и техният относителен дял (2014 г. спрямо 2019 г.)	13
Таблица 3. Приемане и последни изменения на законите, засягащи чуждестранните инвестиции в България.....	33

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

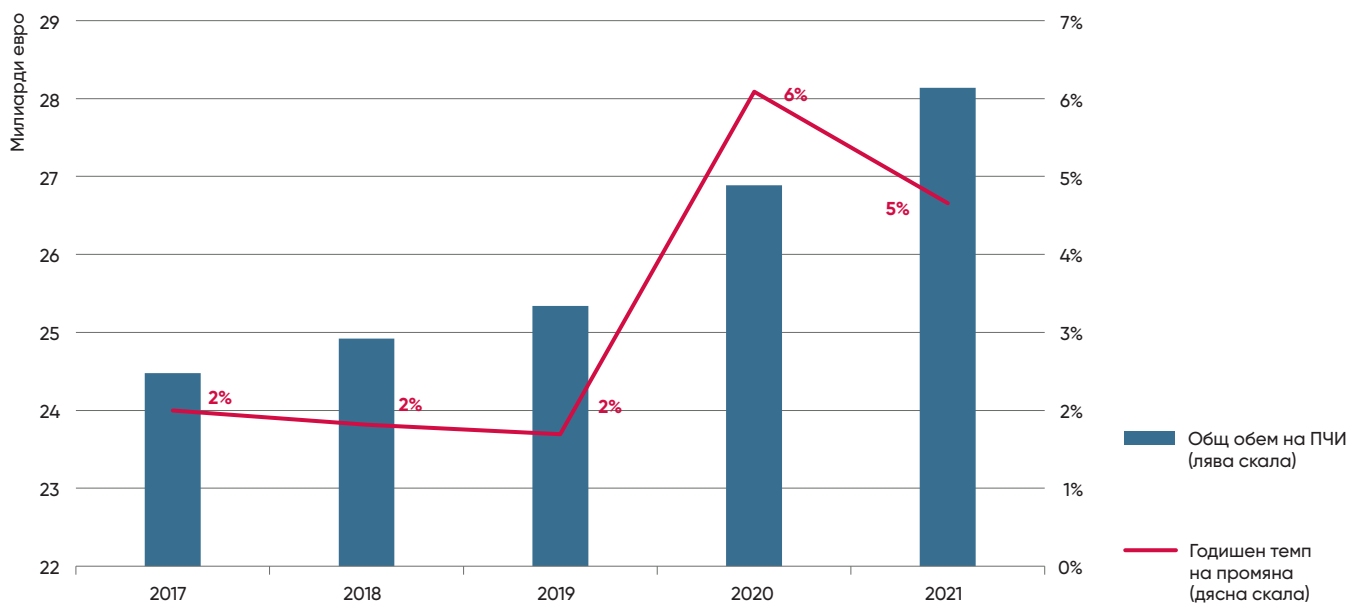
БАИ	Българска агенция за инвестиции
ББР	Българска банка за развитие
ДДС	Данък върху добавената стойност
ЕАСТ	Европейска асоциация за свободна търговия
ЕС	Европейски съюз
ИТ	Информационни технологии
КФН	Комисия за финансов надзор
МСП	Малки и средни предприятия
НАТО	Организация на Северноатлантическия договор
НСИ	Национален статистически институт
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
СТО	Световна търговска организация
ФАО на ООН	Организация по прехрана и земеделие на ООН
ФМФИБ	Фонд мениджър на финансови инструменти в България
ФФ	Фонд на фондовете
UNCTAD	Конференция на ООН по търговия и развитие

ВЪВЕДЕНИЕ

Икономически контекст

Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в нефинансовите предприятия в България през последното десетилетие са подложени на динамични промени, свързани с икономически фактори (като кризи в страните на произход на инвестициите или в приемащата икономика), структурни трансформации (напр. промени във веригата на стойността, цифровизация, трудова миграция), административни реформи и др. Моделът на ПЧИ в България се характеризира с постепенно намаляване на броя на инвестиращите дружества, въпреки че **обемът на ПЧИ се увеличава**.¹ Общият обем на инвестициите достига 28,1 млрд. евро през 2021 г.² Най-големият обем преки чуждестранни инвестиции е съсредоточен в сектора на промишлеността (12,21 млрд. евро), следван от сектора на услугите (6,2 млрд. евро).³

Фигура 1. Размер на ПЧИ в България

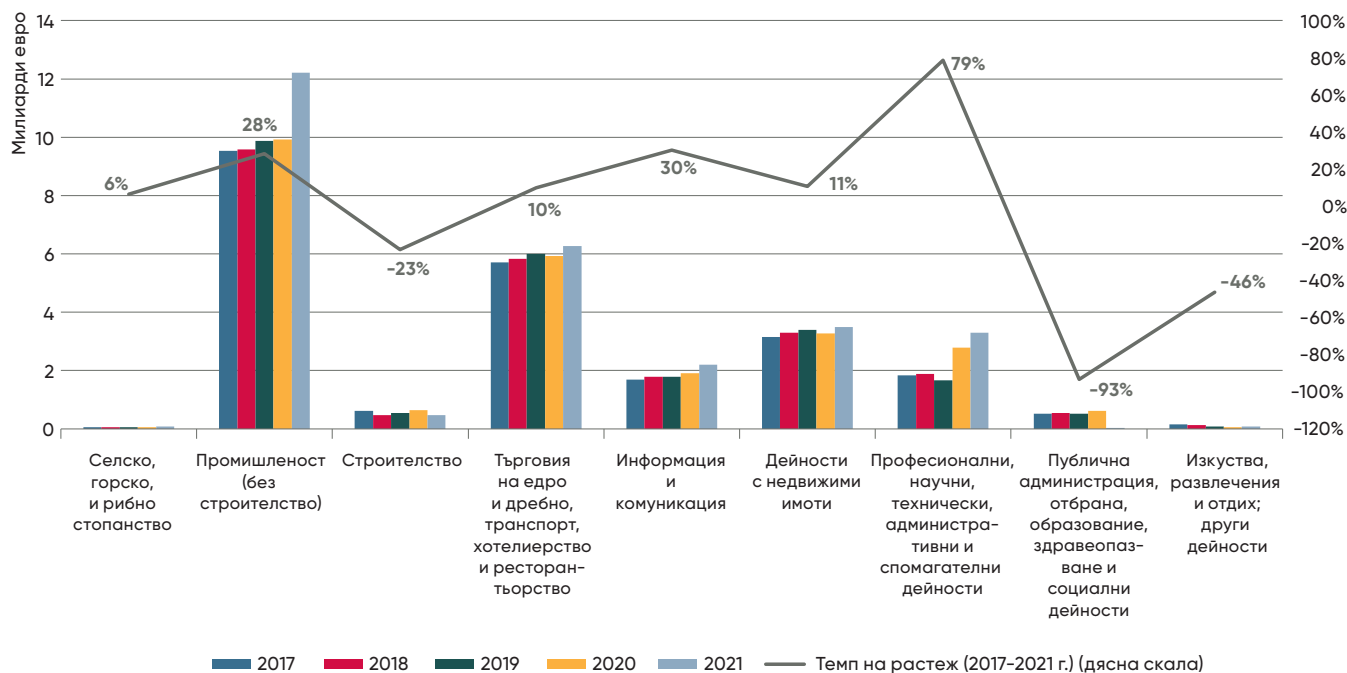
Източник: Център за изследване на демокрацията въз основа на данни на НСИ.

¹ В периода 2014 – 2017 г. броят на дружествата с преки чуждестранни инвестиции намалява значително – с около 4300 дружества, или с повече от 23%. За периода 2017 – 2021 г. данни за броя на чуждестранните дружества с инвестиции в България не са налични.

² За 2021 г. данните са предварителни.

³ Секторът на услугите включва търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети, транспорт, складиране и пощи, хотелиерство и ресторантьорство.

Фигура 2. ПЧИ по сектори (2017 – 2021)

Източник: Център за изследване на демокрацията въз основа на данни на НСИ.

Броят на дружествата, участващи в преки чуждестранни инвестиции в България, е намалял в сектори като недвижимите имоти и строителството. Оттеглянето на чуждестранните инвеститори от сектора на недвижимите имоти (спад с над 3000 дружества, или 47% на секторна основа) и от сектора на строителството (спад с над 350 дружества, или 33% на секторна основа) е до голяма степен причина за общия спад в броя на дружествата, участващи в ПЧИ. Между 2014 и 2017 г. на тези два отрасъла се дължат 78% от спада на броя на дружествата, извършващи ПЧИ. Сравнително малки (дори микро) инвеститори (притежаващи по един апартамент и едно жилище) или дори такива с инвестиционни планове регистрират дружества, но след това се отказват от намеренията си и се оттеглят от дейността с недвижими имоти. Повече от половината от оттеглилите се са британски или руски граждани.⁴ През 2014 г. средната британска инвестиция в недвижими имоти е 68 000 евро, докато средната руска инвестиция е 128 000 евро. Пет години по-късно средната инвестиция от тези два източника е съответно 400 000 евро и 615 000 евро. В сравнение с 2014 г., когато средната инвестиция в сектора на недвижимите имоти е 470 000 евро, през 2019 г. средната инвестиция е 991 000 евро, а броят на дружествата с чуждестранни инвестиции е наполовина по-малък. За периода 2017 – 2021 г. строителният сектор отбелязва спад от 23% на ПЧИ, докато в сектора на недвижимите имоти увеличението е само 11%.⁵

⁴ По данни на НСИ, потвърдени от агенциите за недвижими имоти.

⁵ Георгиева, Т. и Ялъмов, Т., *Иновации.бг 2021: Възстановяване и устойчивост чрез иновации*, София: Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, 2021. Чуждестранните инвеститори напускат България по различни причини, включително поради провала на плановете им за изграждане на луксозни голф клубове и продажбата на проекти и имоти на български собственици. През 2019 г. голф и спа комплексът „Света София“ в близост до град Елин Пелин преминава от чуждестранна в българска собственост.

Въпреки това се наблюдава положителна динамика по отношение на **пренасочването на ПЧИ към сектори с по-висока добавена стойност**. За периода 2017 – 2021 г. се наблюдава увеличение на обема на ПЧИ в секторите с интензивни научни изследвания. Най-значително е увеличението в сектора на професионалните, научните и техническите услуги (78%), следван от сектора на информацията и комуникациите (30%) и сектора на промишлеността (28%). Това е положително развитие, тъй като ПЧИ не са мотивирани от приватизацията⁶ (преобладаващият двигател на ПЧИ в България през 90-те и началото на 2000-те години, който все още е характерен за съседни страни като Албания и Северна Македония), трансферното ценообразуване, избягването на данъци или евтината работна ръка.

Таблица 1. Фактори, свързани с динамиката на ПЧИ в България

<p>В дългосрочен план динамиката на ПЧИ е свързана с няколко ключови трансформации в българската икономика и общество, които имат дългосрочни положителни ефекти:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Появяват се все повече работни места с по-висока добавена стойност и съответно по-високи доходи.
	<ul style="list-style-type: none"> • Тези работни места привличат за служители не само резиденти на икономиката, но и работна сила от страни – членки на ЕС (Франция, Италия, Нидерландия, Гърция, Португалия и други страни с по-редки езици).
	<ul style="list-style-type: none"> • Други фирми, които виждат, че релокацията Запад-Изток е възможна и ефективна, решиха да направят инвестиции, които при други обстоятелства нямаше да дойдат в България.
	<ul style="list-style-type: none"> • Пречупи се тенденцията локацията на тези работни места да е единствено София и вече има критична маса от предложения в Пловдив, Варна и Бургас.
	<ul style="list-style-type: none"> • Големите производствени компании успяват да трансформират социалната среда, като интегрират служители от ромски общности (например Язаки и Интегрейтед Микроелектроникс) и да променят поведенческите модели на цели семейства.

Източник: Георгиева, Т. и Ялъмов, Т., Иновации.бг 2021: Възстановяване и устойчивост чрез иновации, София: Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, 2021.

С течение на годините практиките за ПЧИ в България се променят толкова много, че дори компании, които навлизат на българския пазар с единственото намерение да търгуват (а не да произвеждат), помагат на местните компании да се интернационализират. Такъв е случаят с Лидл-България, която през 2020 г. си партнира с 38 малки и средни

⁶ Един от основните аргументи срещу чуждестранните инвеститори в България е приватизацията. Смята се, че някои чуждестранни инвеститори източват българските предприятия, изнасят нови производствени линии за конкурентното си производство или просто ги закриват (независимо от приватизационните договори и поради неефективен следприватизационен контрол). Георгиева, Т. и Ялъмов, Т., *Иновации.бг 2021: Възстановяване и устойчивост чрез иновации*, София: Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, 2021.

предприятия (МСП), чиито продукти на стойност 48 млн. лв. са изнесени в магазинната мрежа на Лидл в 24 държави в Европа. Подобни партньорства в България развиват и други чуждестранни вериги като Икеа, Billa/Rewe и др. Растежът на местните компании, които са партньори на големите вериги, изисква постоянни иновации. От своя страна веригите също се учат и се възползват от развитието на местния пазар и по-късно надграждат своите изнесени ИТ услуги до центрове за изследвания, развитие и иновации (R&D&I) (като Schwartz IT, който се занимава с изкуствен интелект).

Източници на преки чуждестранни инвестиции в България

Преките чуждестранни инвестиции в България произхождат от различни източници и съществуват под различни форми, включително приватизационни сделки (в брой или чрез замяна на дълг и собствен капитал), закупуване на съществуващи частни дружества, инвестиции на зелено и др. На следващ етап решението на дружествата с чуждестранен капитал да реинвестират в страната е резултат от решенията им да разширят дейността си с допълнителни инвестиции, заеми от компанията майка или на базата на реализирани печалби.

Страните източници на капитали оказват влияние върху България не само чрез трансфер на технологии и бизнес процеси, които увеличават производителността и конкурентоспособността, но и чрез трансфер на положителни и отрицателни управленски практики (и/или култура), включително корупция. Поради това в политическите и бизнес средите е общоприето, че инвеститорите, идващи от държави с по-високи нива на корупция, е по-вероятно да участват в корупционни практики и в приемащата държава. Изглежда обаче, че обратното също е вярно. Инвеститорите променят типичното си поведение от страната на произход, ако в приемащата страна има значително по-високи нива на корупция. Това се отнася както за корупцията в държавните институции, така и за тази в частния сектор. Ето защо по принцип, при равни други условия, държавните политики би трябвало да **благоприятстват привличането на чуждестранни инвестиции от държави с по-ниски нива на корупция**. Това се отнася най-вече за крайните действителни собственици, въпреки че прекият действителен собственик също е важен. Много крайни действителни собственици от държави с висока степен на корупция (висок риск) се опитват да прикрият действителния произход на средствата си, като инвестират през държави с високи стандарти за бизнес и социална почтеност. Например държави като Нидерландия (82 точки и осмо място през 2020 г.) и Люксембург (80 точки и девето място през 2020 г.)⁷ са с по-ниско ниво на корупция от България и са основни центрове за международни инвеститори, които присъстват и в България. Те обаче често са и инструмент за други крайни собственици (от държави с по-високо ниво на корупция от България) да инвестират в България. Държави като Китай, Турция и Русия, които са основни инвеститори в България, както и някои от по-малките държави инвеститори, са след България в класацията за възприемане на корупцията. Очевидно е, че

⁷ Стойност на индекса и място в класацията на страната според *Индекса за възприемане на корупцията* на Transparency International за 2020 г.

стимулите и ограниченията, наложени от националните институции на инвеститорите, определят тяхното поведение и степента, в която те пренасят положителни и отрицателни икономически практики от родните си страни в България.

Таблица 2. Държави с най-много ПЧИ в България и техният относителен дял (2014 г. спрямо 2019 г.)

Държава	Дял в ПЧИ, 2014 г.	Държава	Дял в ПЧИ 2019 г.
Нидерландия	16,12	Нидерландия	22,95
Австрия	12,67	Австрия	11,71
Германия	8,82	Германия	8,60
Кипър	6,89	Кипър	5,41
Гърция	5,96	Гърция	5,04
Люксембург	4,44	Италия	3,53
Италия	3,79	Люксембург	3,42
Швейцария	3,73	Швейцария	3,39
Русия	3,64	Франция	3,00
Великобритания	3,06	Русия	2,79
Топ 10 общо	69,13	Топ 10 общо	69,84

Източник: Георгиева, Т. и Ялъмов, Т., Иновации.бг 2021: Възстановяване и устойчивост чрез иновации, София: Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, 2021.

В списъка на страните, от които България е получила най-много инвестиции, няма съществена промяна. Първите пет държави през 2019 г. остават непроменени и в абсолютно същия ред като през 2014 г., като дори увеличават общия си дял от 50,47% на 53,11%. Единствената промяна в първата десетка е, че Франция заменя Обединеното кралство (с приблизително същия относителен дял). От останалите девет държави идват две трети от инвестициите, като делът им се е увеличил с 0,78 процентни пункта между 2014 и 2019 г. Четири от първите десет държави инвеститори обаче са известни с това, че са **основни центрове за инвестиции от високорискови държави**. Това са Нидерландия, Кипър, Люксембург и Швейцария. Има многобройни случаи на чуждестранни инвеститори в България, които според националната статистика са от една от тези четири държави, но всъщност крайните им действителни собственици пребивават в държави с много по-лоши показатели за разпространение на корупцията от България. Такъв е и случаят с най-голямата българска компания и един от най-големите инвеститори в страната – Лукойл.

Политически контекст

Политика за чуждестранни инвестиции

През последните няколко години все повече се засилва загрижеността, че авторитарни режими като Русия и Китай използват икономическата политика като продължение на своята политика за сигурност и злоупотребяват с принципите на свободния пазар, прилагани в ЕС, за да подкрепят своите интереси в областта на националната сигурност. В отговор на това ЕС започна да приема по-агресивни дефанзивни и офанзивни търговски инструменти (като скрининг на ПЧИ, международни обществени поръчки и противодействие на икономическата принуда).⁸

По отношение на търговската политика, и по-специално на ПЧИ⁹, през последните три десетилетия България следва **либерален, пазарно ориентиран модел** за привличане на инвестиции чрез конкурентни ниски данъци, непрекъснато подобряване на административния капацитет и подкрепата за инвеститорите, и разработване на множество инвестиционни стимули в рамките на законодателната рамка на ЕС (най-вече по отношение на държавните помощи и санкциите).¹⁰ За българските правителства **ПЧИ са както основна цел, така и показател за постигнатите резултати**. Ето защо през годините правителствата се опитват да привличат инвеститори по всички възможни начини, включително чрез приемане на противоречиви практики, като например разпоредбите, свързани с т.нар. „златни паспорти“, и др. В същото време държавата е предпазлива при прилагането на каквато и да било форма на скрининг на инвестициите, а съображения, свързани с националната сигурност, много рядко са използвани като инструмент за възпрепятстването на инвестиционни сделки. Обикновено прилагането на такива инструменти е резултат от натиск от страна на партньорски държави и/или влиятелни местни бизнес оператори. С течение на времето обаче България губи привлекателността си за чуждестранните инвеститори, тъй като всяко следващо правителство се фокусира все повече върху усвояването на средствата от ЕС и отделя все по-малко внимание и усилия за това страната да стане по-конкурентоспособна и да привлича повече инвестиции.¹¹ Неэффективните държавни политики и корупцията превърнаха България в една от най-нежеланите дестинации за инвестиции в ЕС и в Източна Европа.¹² Въпреки че страната поддържа макроикономическа

⁸ Както подчертава председателят на Европейската комисия Жан-Клод Юнкер в речта си за състоянието на Европейския съюз през 2017 г. „Ние не сме наивни привърженици на свободната търговия. Европа винаги трябва да защитава своите стратегически интереси.“

⁹ Според икономиста Имад Муса ПЧИ са „процесът, при който резиденти на една държава (държава източник) придобиват собственост върху активи с цел да контролират производството, дистрибуцията и други дейности в друга държава (държава домакин)“. Най-важната характеристика на ПЧИ е „трайният интерес и контрол на резидентния субект в една икономика“. Moosa, I.A., *Foreign Direct Investment: Theory, Evidence and Practice*, Basingstoke and New York, Palgrave, 2002, p. 1.

¹⁰ Първият Закон за чуждестранните инвестиции е приет от парламента през 1991 г.

¹¹ Иванов, Р. и Струмина, М., „България има нужда от спешна и смела промяна в Закона за насърчване на инвестициите“, *Capital.bg*, 7 януари 2022.

¹² Запрянов, Й. и Филипова, И., „Даниел Лорер: България вече ще търси, а няма да чака инвестиции“, *Capital.bg*, 7 януари 2022.

стабилност, корупцията и липсата на ефективно правоприлагане водят до пропуснати възможности за привличане на инвестиции и до изтичане на капитали.¹³ Това намалява и възможностите пред България за избор на инвеститори, което на свой ред увеличава риска от неблагоприятен избор, т.е. **предпочитане на инвестиции от източници с по-висок риск**.

В исторически план България бавно започва да привлича ПЧИ. Преките чуждестранни инвестиции започват да нарастват едва след 1995 г., когато страната най-накрая пристъпва към приватизация. Финансовият колапс от 1996 – 1997 г. обаче означава, че трябва да се започне от нулата с много ниско оценени активи. Преките чуждестранни инвестиции започват с рестартирането на приватизацията през 1998 г. и достигнат своя връх десет години по-късно през 2008 г., след присъединяването на страната към НАТО през 2004 г. и към ЕС през 2007 г. След световната финансова криза и кризата в еврозоната от 2008 – 2012 г. ПЧИ остават без съществена промяна на годишна база, като размерът им е много по-нисък от регистрирания през предходния период.

Недостигът на капитали принуждава политическите лидери почти напълно да пренебрегнат гаранциите за икономическа сигурност при притока на инвестиции към страната. Ниският капацитет на публичните институции за разработване и прилагане на сложни политики за ПЧИ и сериозните слабости в областта на върховенството на закона допълнително засилват рисковете от проблемни инвестиции от държави с авторитарни режими или със средства с незаконен произход. Така например, България получава значителни **ПЧИ от Русия**, особено в сектори от критично значение, какъвто е енергетиката. След началото на войната в Украйна такива руски инвестиции се оказват изключително проблематични, макар че и в миналото те се свързват с лоши управленски практики.¹⁴ Икономиката на България е почти изцяло зависима от руския газ и нефт. Освен че монополизират пазара, тези преки чуждестранни инвестиции не позволяват на България да диверсифицира енергийните си пазари, което в крайна сметка доведе до скок в цените на газа преди началото на войната в Украйна. Едва след началото на войната и под натиска на ЕС България предприе активни мерки за намаляване на отрицателните последици от руските инвестиции (макар и постоянно възпрепятствана от действащите в страната руски поддръжници).

Други релевантни политики

В началния етап на пазарната трансформация България прилага един от най-либералните режими за ПЧИ в региона. Същевременно обаче **липсата на предпазни механизми и механизми за подбор**, както и твърде широкият обхват на законодателството в тази област, свидетелстват за липсата на селективен подход към ПЧИ през този период. Още първи-

¹³ Филипова, И., „Къде отидоха инвеститорите“, *Capital.bg*, 7 януари 2022.

¹⁴ Шентов О., Стефанов Р. и Владимирев М. (ред.), *Централна и Източна Европа в икономическата хватка на Русия*, София: Център за изследване на демокрацията, 2019.

ят *Закон за чуждестранните инвестиции*, приет през 1991 г.,^{15,16,17} посочва, че чуждестранните и местните инвеститори трябва да бъдат третирани еднакво. Няма ограничения нито за размера на чуждестранното участие, начина на навлизане на пазара или дейността и репатрирането на печалбите, нито за фискалните стимули под формата на освобождаване от данък върху добавената стойност (ДДС), мита и такси върху направените непарични вноски.

Първият *Закон за чуждестранните инвестиции* не предвижда целенасочена и/или селективна политика по отношение на ПЧИ. В ранните версии на законодателството не са заложили конкретни цели или приоритетни икономически дейности, а броят на стимулите е ограничен и няма диференциран подход при прилагането им. От самото начало до днес в България липсват секторни и регионални политики по отношение на ПЧИ. Това се отразява съществено и на проверката на инвестициите, тъй като законодателството се основава на презумпцията, че ПЧИ водят само до положителни икономически и социални ефекти.¹⁸ Поради това няма и никакви принципи или механизми за скрининг на инвестициите.

В периода на интензивен приток на ПЧИ през първото десетилетие на новия век усилията на правителствата са насочени главно към определяне на количествени цели за ПЧИ, като **малко внимание се отделя на привличането на качествени ПЧИ**, които да подпомогнат националното развитие.¹⁹ Това допринася за неблагоприятната отраслова структура на натрупаните ПЧИ и големите дисбаланси в регионалното им разпределение. Не е извършен анализ на рисковия профил на ПЧИ по отношение на евентуални неблагоприятни последици за икономиката или обществото. Едва след 2007 г. с промените в закона се поставят конкретни цели (които са свързани с общото укрепване на икономиката). През следващите години в закона са направени множество изменения, като основният акцент е поставен върху усилията за създаване на нови работни места, насърчаване на инвестициите във високотехнологични дейности, стимулиране на икономическия растеж и намаляване на регионалните различия.

Понастоящем, след множество изменения, **законът все още не предвижда междусекторен механизъм за скрининг на ПЧИ**. Така законодателството засега разчита на по-прости секторни механизми за проверка.

¹⁵ Центърът за изследване на демокрацията участва активно в разработването на първия закон за ПЧИ в България и ранните политики на страната в тази област.

¹⁶ Михайлова, С., „Анализ и оценка на политиката към преките чуждестранни инвестиции в България в периода 1990-2018 г.“, *електронно списание „Диалог“*, бр. 1, Свищов: Стопанска академия „Димитър А. Ценов“, 2018.

¹⁷ През 1992 г. *Законът за чуждестранните инвестиции* е заменен с новия *Закон за насърчаване и защита на чуждестранните инвестиции*. През 1997 г. този Закон също е отменен и заменен със *Закона за насърчаване на инвестициите*, който с многобройни изменения, приети през годините, е в сила и до днес.

¹⁸ Михайлова, С., „Анализ и оценка на политиката към преките чуждестранни инвестиции в България в периода 1990-2018 г.“, *електронно списание „Диалог“*, бр. 1, Свищов: Стопанска академия „Димитър А. Ценов“, 2018.

¹⁹ Kolev, K., „The role of multinational enterprises for regional development in Bulgaria“, *Eastern Journal of European Studies*, volume 1, issue 2, 2010, pp. 119-138.

Що се отнася до стратегическите документи, България приема **първата си национална стратегия за ПЧИ** през 2005 г.²⁰ В документа се подчертава необходимостта от привличане на инвестиции във високотехнологични дейности и от провеждане на регионална политика за насърчаване на инвестициите, но в същото време мерките в тези области са твърде широко дефинирани. Тази първа стратегия за ПЧИ е пример за отдаване на приоритет на количествените пред качествените показатели на ПЧИ и за липсата на селективен подход. Известна промяна във фокуса на политиката за ПЧИ се наблюдава в секторната стратегия за привличане на инвестиции в България, предложена от Министерството на икономиката, енергетиката и туризма през 2011 г.²¹ За първи път в стратегически документ за ПЧИ са очертани приоритетни сектори и са анализирани потенциалът на регионите и образователната структура на населението.²² През следващите няколко години след 2011 г. на практика няма действащ стратегически документ за насърчаване на ПЧИ. Едва през 2016 г. Министерството на икономиката и Българската агенция за инвестиции публикуват стратегически анализ, който включва макроикономически преглед на структурата на българската икономика, идентифициране на нови ключови отрасли с висок потенциал за привличане на ПЧИ, както и концепция за национална стратегия за ПЧИ.²³ Основният приоритет на стратегията е **привличането на инвеститори във високотехнологични отрасли** и принос към политиките за регионално развитие. Така едва след 2016 г. фокусът на българската стратегия за ПЧИ се измества от чисто количествения ръст на ПЧИ, като вместо това се подчертава значението не само на привличането на компании, но и на задържането им в дългосрочен план.

От 2016 г. досега няма друг стратегически документ във връзка с ПЧИ. Бизнесът в България често критикува правителството за липсата на активни стратегически и законодателни мерки за привличане на чуждестранни инвестиции, като отбелязва, че са необходими значителни реформи, за да излезе страната от **капана на страните със „средни доходи“**.²⁴

Друг стратегически документ, имащ отношение към ПЧИ, икономическата сигурност и скрининга на инвестиции, е **Стратегията за национална сигурност на Република България**.²⁵ Тя съдържа специален раздел, посветен на **политиките за финансова и икономическа сигурност**, включително секторни политики в областта на енергетиката, информационната сигурност и др. Някои от тях засягат инвестициите, като се подчертава значението на повишаването на конкурентоспособността на предприятията и създаването на благоприятна среда за привличане

²⁰ България, Министерски съвет, *Стратегия за насърчаване на инвестициите в Република България 2005-2010 г.*, 30 юни 2005 г.

²¹ Латева, З., „Правителството ще привлече приоритетно инвеститори в био-, чисти и високи технологии“, *Dnevnik.bg*, 10 май 2011 г.

²² Младенова, З., „Преките чуждестранни инвестиции в българската икономика: въпроси на оценката“, *списание „Известия“*, бр. 3, 2006, стр. 35-46.

²³ Младенова, З., „Преките чуждестранни инвестиции в българската икономика: въпроси на оценката“, *списание „Известия“*, бр. 3, 2006, стр. 35-46.

²⁴ Иванов, Р. и Струмина, М., „България има нужда от спешна и смела промяна в Закона за насърчаване на инвестициите“, *Capital.bg*, 7 януари 2022 г.

²⁵ България, *Стратегия за национална сигурност на Република България*, 8 март 2011 г.

на инвестиции и стимулиране на вътрешното потребление и икономическото развитие като част от националната сигурност. Стратегията определя как да се подпомогне балансираното икономическо развитие на регионите в България – чрез насърчаване на инвестиционната активност, облекчаване на административните процедури и изпълнението на проекти по програми, финансирани от държавния бюджет и европейските фондове.

Що се отнася до институционалната рамка, до 2021 г. политиките за ПЧИ бяха под надзора на Министерството на икономиката. От 2021 г. новосъздаденото **Министерство на иновациите и растежа** поема отговорността за насърчаване и привличане на чуждестранни инвестиции, включително контрола върху Българската агенция за инвестиции, Изпълнителната агенция за насърчаване на малките и средните предприятия в България, Фонд мениджър на финансови инструменти в България²⁶ и програмите на ЕС за конкурентоспособност и иновации, както и Българската банка за развитие.²⁷

Съветът по сигурността към Министерския съвет е органът, оправомощен да координира отговора на заплахите за националната икономическа сигурност, включително такива, произтичащи от ПЧИ, които могат да бъдат движени от корозивен капитал. По закон Съветът по сигурността към Министерския съвет координира системата за национална сигурност и се състои от представители на определени държавни органи. Те обаче не включват министерствата, които осъществяват контрол върху инвестициите в България. Съветът може да предлага на министър-председателя или на Министерския съвет конкретни мерки и задачи за намаляване на рисковете и противодействие на заплахите.²⁸ Въпреки че към Закона няма подзаконови актове и/или насоки за конкретни механизми за координиране на институционалния отговор на заплахите, свързани с корозивния капитал, той изрично дава право на Съвета и неговите членове да предприемат мерки за защита на икономическата сигурност в случай на заплаха. Законът обаче също така предвижда това да се случва само в екстремни ситуации, когато рискът е достатъчно висок.

Държавна агенция „Национална сигурност“, която участва в Съвета по сигурността към Министерския съвет, има едни от най-силните правомощия по закон за гарантиране на икономическата сигурност. Тя има дори по-широки правомощия от Съвета за сигурност и те не са само консултативни. Агенцията е специализиран орган към Министерския съвет. Съгласно *Закона за Държавна агенция „Национална сигурност“*

²⁶ Фонд мениджър на финансови инструменти в България ЕАД (ФМФИБ) функционира като Фонд на фондовете (ФФ). Той разпределя целеви публични средства от програми на Европейския съюз и национално съфинансиране, като използва специални схеми за финансиране (финансови инструменти).

²⁷ Българската банка за развитие (ББР) е кредитна институция, 100 % собственост на българската държава. Тя е създадена през 1999 г. като Насърчителна банка с основен фокус върху подпомагането на малки и средни предприятия.

²⁸ България, *Закон за управление и функциониране на системата за защита на националната сигурност*, 11 август 2015 г., посл. изм. от 22 февруари 2022 г.

Агенцията извършва дейности по защита на националната сигурност, включително такива, свързани със заплахите за **икономическата и финансовата сигурност**, за **екологичната сигурност**, за функционирането на Националната система за защита на класифицираната информация и за **сигурността на стратегическите обекти и инфраструктура**. За тази цел Агенцията е оправомощена да извършва оперативно-издирвателни, оперативно-технически, информационни и аналитични дейности за наблюдение и контрол на лица, обекти и дейности, и др.²⁹ Въпреки по-широките правомощия на Агенцията обаче, дори и в този случай те са ограничени само до степента, в която е налице сериозен риск за националната сигурност, като наличието на такъв риск се определя от самата Агенция. Не съществуват други закони или подзаконовни нормативни актове, от които Агенцията да се ръководи при преценката за това кога и как икономическата и финансовата сигурност на страната (или друг елемент на националната сигурност) е изложена на риск и как Агенцията следва да действа при координиране с други органи в такива случаи.

Основни характеристики

В България **няма национален механизъм за скрининг на ПЧИ**. Липсата на такъв механизъм пречи на страната да изпълни ефективно насоките на *Регламент 2019/452 относно механизма за скрининг на ПЧИ на ЕС*.³⁰ Както е отбелязано от Европейската комисия, България е една от само двете останали държави – членки на ЕС, които не са предприели никакви стъпки за разработване на национален механизъм за скрининг на чуждестранни инвестиции.³¹ Въпреки това от 2021 г. **България взема участие в механизма за сътрудничество на ЕС** съгласно Регламента и разглежда уведомленията за скрининг, получени от други държави членки. Освен това през 2022 г. правителството официално информира Европейската комисия, че планира сформирането на работна група с цел създаване на национален механизъм за скрининг.³²

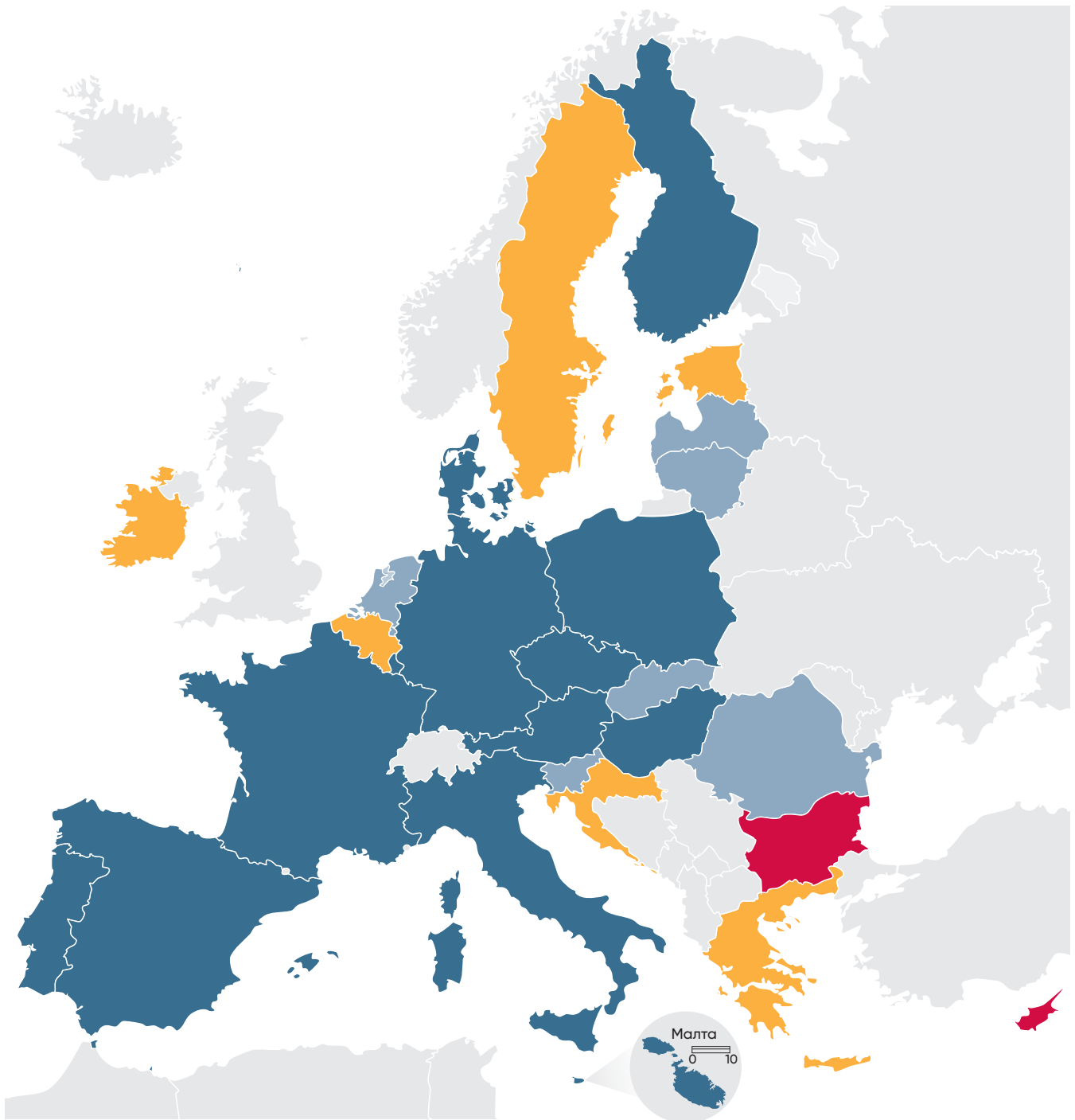
²⁹ България, *Закон за Държавна агенция „Национална сигурност“*, 1 януари 2008 г., посл. изм. от 5 юни 2020 г., чл. 2, чл. 4 и чл. 5.

³⁰ Регламент (ЕС) 2019/452 на Европейския парламент и на Съвета от 19 март 2019 г. за създаване на рамка за скрининг на преките чуждестранни инвестиции в Съюза, ОВ L 791, 21 март 2019 г. Предложението за регламент е представено от Европейската комисия през септември 2017 г. Регламентът е приет сравнително бързо през март 2019 г. без много изменения в сравнение с първоначалното предложение и се прилага от 11 октомври 2020 г.

³¹ European Commission, *Report from the Commission to the European Parliament and the Council: Second Annual Report on the screening of foreign direct investments into the Union (SWD(2022) 433 final)*, Brussels, European Commission, September 1, 2022.

³² European Commission, *Commission Staff Working Document: Screening of FDI into the Union and its Member States (SWD(2022) 219 final)*, Brussels, European Commission, September 1, 2022.

Фигура 3. Държави – членки на ЕС с механизъм за скрининг/законодателни процеси

- Държави – членки на ЕС, с механизъм за скрининг
- Държави – членки на ЕС, с механизъм за скрининг в процес на актуализиране
- Държави – членки на ЕС, без механизъм за скрининг, обмислящи, планиращи или в процес на приемане на такъв
- Държави – членки на ЕС, без механизъм за скрининг, които не са в процес на приемане на такъв

Източник: European Commission, Second Annual Report on the screening of foreign direct investments into the Union [Втори годишен доклад относно скрининга на преките чуждестранни инвестиции в Съюза], Brussels, European Commission, 2022.

МЕЖДУНАРОДНА ПРАВНА РАМКА³³

Международни ангажименти

България е член на Световната търговска организация от 1996 г., присъединява се към Централноевропейското споразумение за свободна търговия (ЦЕФТА) през 1999 г. и към ЕС през 2007 г. Страната има ключови споразумения за свободна търговия с различни държави като Китай (1995 г.), Турция (1999 г.), Северна Македония (1999 г.), Израел (2002 г.), Албания (2003 г.), Сърбия и Черна гора (2004 г.) и Босна и Херцеговина (2004 г.).

Освен това България има подписани и редица (около 70) двустранни инвестиционни договори.³⁴ Някои от тези договори в момента не се прилагат (например този с Русия).

В качеството си на държава – членка на ЕС, България попада под действието и на договорите с инвестиционни разпоредби, подписани от ЕС, като например Споразумението за търговия и сътрудничество между ЕС и Обединеното кралство (2020 г.), Споразумението за защита на инвестициите между ЕС и Виетнам (2019 г.) и др.³⁵

Посочените международни ангажименти обаче не оказват влияние върху въвеждането или промяната на механизмите за проверка и контрол на ПЧИ, нито се отразяват на съдържанието на тези механизми.

³³ За целите на настоящия доклад Регламентът на ЕС за скрининг не се разглежда като част от международната правна рамка.

³⁴ За повече информация относно двустранните инвестиционни договори, подписани от България, вж. [UNCTAD International Investment Agreements Navigator](#) [Навигатора на UNCTAD за международни инвестиционни споразумения].

³⁵ За повече информация относно договорите с инвестиционни разпоредби, които си прилагат и за България, вж. [UNCTAD International Investment Agreements Navigator](#) [Навигатора на UNCTAD за международни инвестиционни споразумения].

НАЦИОНАЛНА ПРАВНА РАМКА

Преглед на националните механизми за скрининг

Междусекторен механизъм за скрининг

Българското законодателство не предвижда специален **междусекторен механизъм за скрининг**, който да обхваща различни видове инвестиции независимо от техния произход. Ето защо нито правителството, нито друг държавен орган има правомощията да проверява инвестициите във всички икономически сектори. Липсата на такъв междусекторен механизъм не позволява на правителството да прави цялостен преглед на инвестициите и всички потенциални рискове, които те могат да представляват за националната сигурност, обществения ред и други значими области на обществения живот.

Въпреки че не съществува междусекторен механизъм за проверка, в различни закони са предвидени определени **мерки за преглед на конкретни инвестиции**. В този раздел е представен кратък преглед на някои от тези мерки с уговорката, че нито една от тях не представлява механизъм за скрининг на ПЧИ. Това са по-скоро самостоятелни разпоредби или процедури, които биха могли да породят само някои от ефектите, които един механизъм за скрининг на ПЧИ цели да постигне.

Съществуващите мерки условно могат да бъдат разделени на две основни категории. Първата категория са т.нар. **материалноправни мерки**, които включват законови забрани или ограничения на определени видове инвестиции и/или стопански дейности, извършвани от чужденци. Обикновено това са предварителни мерки, т.е. прилагат се преди инвестицията да бъде осъществена. Втората категория са **процесуалноправни механизми**, чрез които се проверяват определени инвестиции или специфични (пряко или косвено) свързани с тях обстоятелства. Те могат да бъдат както предварителни мерки (преди инвестицията), така и последващи (след инвестицията).

Материалноправна мярка е например конституционната разпоредба, ограничаваща **придобиването на земеделска земя** от чужди граждани. Съгласно Конституцията на Република България чужденците и чуждестранните юридически лица могат да придобиват собственост върху земя при условията, произтичащи от присъединяването на България към ЕС, или по силата на международен договор, ратифициран, обнародван и влязъл в сила за България, както и чрез наследяване по закон.³⁶ Тази конституционна разпоредба е доразвита в законите, уреждащи ползването на земеделските земи.³⁷ Основната цел на това ограничение е да защити собствеността от злоупотре-

³⁶ България, [Конституция на Република България](#), 13 юли 1991 г., посл. изм. от 18 декември 2015 г., чл. 22.

³⁷ България, [Закон за собствеността и ползването на земеделските земи](#), 1 март 1991 г., посл. изм. от 16 февруари 2021 г., чл. 3.

би.³⁸ Механизмът за прилагане на това ограничение е регламентиран в законите, уреждащи гражданския оборот. Така, съгласно *Закона за задълженията и договорите*, ако се сключи договор, който е в противоречие със закона, той се счита за нищожен на основание нарушаване на императивна правна разпоредаба.³⁹ Нищожността на договора има автоматично действие и поради това няма държавен орган, на който да е възложена изрично задачата да проверява или контролира такива сделки. В случай на спор нищожността на договора може да бъде установена от съда.

Друга материалноправна мярка, предвидена в законодателството, която не е свързана с конкретен икономически сектор, е забраната за насърчаване на определени (изрично изброени в закона) видове инвестиции. Така например *Законът за насърчаване на инвестициите* забранява насърчаването на инвестиции, извършвани от предприятия в затруднение (по смисъла на Регламент (ЕС) № 651/2014 на Комисията).⁴⁰ Тези мерки обаче няма да бъдат анализирани по-подробно, тъй като не създават никакъв процедурен механизъм за скрининг на ПЧИ, а по-скоро имат предварителен ефект за ограничаване на неблагоприятни инвестиции при определени обстоятелства.

Пример за процесуална мярка за проверка на инвестиции са разпоредбите на *Закона за чужденците в Република България*, които уреждат възможността за **предоставяне на разрешение за дългосрочно или постоянно пребиваване** на чужденци, които са направили определени видове инвестиции в България (изрично изброени в закона).⁴¹ И двете процедури (за издаване на разрешение за дългосрочно и постоянно пребиваване) изискват, преди да се издаде разрешението, да се проверят и оценят определени обстоятелства и факти, за да се провери, наред с другото, наличието и произходът на средствата за инвестицията. Проверката се извършва от Българската агенция за инвестиции, която е държавен орган към министъра на иновациите и растежа.⁴²

Друг пример за процесуална мярка за проверка на инвестициите, която също се прилага от Българската агенция за инвестициите, е издаването на **сертификати за инвестиции** съгласно *Закона за насърчаване*

³⁸ Българският законодател приема, че земеделската земя е ограничен ресурс, който е от особено значение за малка страна като България, поради което е необходимо да се наложат ограничения, за да се лишат богатите чуждестранни граждани от възможността масово да купуват евтина българска земя, като по този начин се защитят националните интереси на страната.

³⁹ България, *Закон за задълженията и договорите*, 5 декември 1950 г., посл. изм. от 27 април 2021 г., чл. 26.

⁴⁰ България, *Закон за насърчаване на инвестициите*, 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 13а.

⁴¹ България, *Закон за чужденците в Република България*, 23 декември 1998 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 24, ал. 1, т. 20, чл. 25, ал. 1, т. 6, 7, 8, 13, 16 и 17 и чл. 25в.

⁴² Агенцията за инвестиции в България (АИБ) е правителствена организация, създадена с цел привличане на инвестиции в България, подпомагане на създаването на проекти и осигуряване на успешното им развитие, което води до нови работни места, износ и трансфер на ноу-хау в българската икономика. За повече информация вижте [уебсайта](#) на Агенцията.

на инвестициите.⁴³ Основната цел на този Закон е да подобри инвестиционния климат и да повиши конкурентоспособността на българската икономика. За постигането на тези цели законът предвижда различни мерки, които улесняват или насърчават инвеститорите. За да се възползват от тези мерки, инвеститорите трябва първо да преминат процедура по издаване на инвестиционен сертификат. Процедурата включва различни проверки както на инвеститора, така и на инвестиционния план, който той възнамерява да реализира. Въпреки че процедурата по сертифициране няма характеристиките на механизъм за скрининг на ПЧИ, тя е основният механизъм за проверка, предвиден в специалния закон, уреждащ инвестициите, и включва различни процедури, които могат да бъдат взети предвид, ако България реши да въведе законодателство за скрининг на ПЧИ.

Нито една от горепосочените мерки не представлява механизъм за скрининг на ПЧИ. Независимо от това, поотделно те могат да постигнат някои от целите на такъв механизъм и следва да бъдат взети предвид, ако българският законодател реши да въведе национален механизъм за скрининг и да възприеме подход, който включва различни институции в координация помежду им.

Секторни механизми за скрининг

Въпреки че настоящият доклад цели да се концентрира по-скоро върху междусекторните механизми за скрининг, за да се разбере по-добре подходът на българския законодател в областта на скрининга на инвестициите, е необходимо да се споменат някои примери за съществуващи секторни механизми.

Наличните секторни механизми за скрининг, които включват някаква проверка на инвестициите от страна на правителството или друг държавен орган, са свързани предимно с управлението и експлоатацията на **критичната инфраструктура**.

Правителството има правомощието да определя стратегическите обекти и дейности, които са от значение за националната сигурност. Министерският съвет издава наредба, с която определя **секторите на критичната инфраструктура** и органите, отговорни за тяхното управление. Наредбата предвижда, че собствениците/операторите на критични инфраструктури са задължени да извършват оценки на риска и да предоставят резултатите от тях на компетентния държавен орган.⁴⁴ Съгласно наредбата собствениците/операторите на критични инфраструктури са физически или юридически лица, които отговарят за инвестирането или за нормалното функциониране, непрекъснатостта и целостта на определена система или част от система, установена като критична инфраструк-

⁴³ България, Закон за насърчаване на инвестициите, 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г.

⁴⁴ България, Наредба за реда, начина и компетентните органи за установяване на критичните инфраструктури и обектите им и оценка на риска за тях, 23 октомври 2012 г., посл. изм. от 5 април 2016 г., чл. 11.

тура.⁴⁵ Няма държавен орган, който да е оправомощен да проверява инвестициите във всички области, в които има критични инфраструктури. Вместо това задачите по проверката на инвестициите са възложени на различни ресорни министерства, всяко от които отговаря за управлението на конкретен сектор.

Извън обхвата на настоящия доклад остава това до каква степен всяко ресорно министерство прилага ефективен механизъм за проверка по отношение на управлявания от него сектор с критична инфраструктура. Въпреки това остава открит въпросът дали, когато става дума за скрининг на инвестиции, подходът на разпределяне на контрола върху критичните инфраструктури между различни институции би бил също толкова ефективен или по-ефективен в сравнение с въвеждането на междусекторен механизъм.

Освен по отношение на критичната инфраструктура специални разпоредби за проверка на инвестиции съществуват и в други области. Така например **законодателството в областта на хазарта** регламентира както материални, така и процесуални мерки за проверка. Съгласно *Закона за хазарта* чуждестранните инвеститори (т.е. граждани и юридически лица на държави извън ЕС) са обект на по-строги изисквания по отношение на инвестициите в хазартната индустрия. За да има право да инвестира в местно юридическо лице, притежаващо лиценз за хазартна дейност, чуждестранният инвеститор трябва да е инвестирал поне 10 млн. евро в други дейности в България и да е създавал 500 работни места или да организира хазартни игри в казино, разположено в хотел с четири или повече звезди, притежаван пряко или непряко от инвеститора.⁴⁶ Процесуалната проверка на инвестициите в сектора на хазарта включва множество проверки преди извършването на инвестицията. Компетентният орган, отговорен за упражняването на надзор върху сектора на хазарта, е изпълнителният директор на Националната агенция за приходите.

Смесени механизми за скрининг

Като преимущество на смесените механизми за скрининг често се посочва това, че те съчетават единния междусекторен подход за скрининг на всички инвестиции с по-строгата проверка в конкретни сектори. Въпреки това, освен предимствата, недостатъците на подобен подход също следва да бъдат взети предвид, ако българският законодател реши да въведе национален механизъм за скрининг на инвестициите.

Към момента, в *Закона за насърчаване на инвестициите* е възприет подход, наподобяващ смесения скринингов механизъм.⁴⁷ Неговото приложно поле обаче е твърде тясно и се ограничава до насърчаването на инвестициите чрез предвидените в закона мерки. Съгласно *Закона за насър-*

⁴⁵ България, Наредба за реда, начина и компетентните органи за установяване на критичните инфраструктури и обектите им и оценка на риска за тях, 23 октомври 2012 г., посл. изм. от 5 април 2016 г., Заключителни разпоредби, § 1, т. 3.

⁴⁶ България, Закон за хазарта, 30 март 2012 г., посл. изм. от 2 август 2022 г., чл. 7.

⁴⁷ България, Закон за насърчаване на инвестициите, 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г.

чаване на инвестициите, инвестициите, които могат да бъдат насърчавани, трябва да отговарят на определени условия. Съществуват условия и за секторите, в които една инвестиция следва да бъде извършена, за да бъде насърчавана. Секторите са многобройни и изчерпателно изброени в подзаконовите актове за приложение на закона.⁴⁸ Подходът, възприет при определянето на тези сектори, е общо препращане към Статистическата класификация на икономическите дейности с посочване кои икономически дейности във всеки сектор са допустими за насърчаване на инвестициите. По този начин проверката на инвестициите, подлежащи на насърчаване, е междусекторна по своята същност, но се прилага само за конкретни икономически сектори.

Подобен подход е възприет и в законодателството, регулиращо дейността на офшорните дружества в България. *Законът за икономическите и финансовите отношения с дружествата, регистрирани в юрисдикции с преференциален данъчен режим, свързаните с тях лица и техните действителни собственици* забранява на дружествата, регистрирани в юрисдикции с преференциален данъчен режим, да извършват определени видове икономическа дейност. Забраната е пример за смесен материален и процесуален механизъм за проверка. Съгласно закона, в зависимост от икономическия сектор, обхванат от забраната, различни органи отговарят за контрола върху нейното прилагане.⁴⁹

В условията на липса на смесен междусекторен механизъм за скрининг, съществуващите процедури, наподобяващи такъв, следва да бъдат взети предвид, ако България предприеме стъпки към въвеждането на национален механизъм за скрининг на инвестициите.

Механизми за скрининг във връзка с активи

В България не съществуват специфични механизми за скрининг във връзка с активи. Нито правителството, нито друг държавен орган има правомощието да проверява сделките по придобиване на определени класове активи. Съществуват законови ограничения за придобиване на собственост от чуждестранни физически и/или юридически лица, но те не се отнасят само за инвеститори, а за всички лица, които не отговарят на изискванията, предвидени в съответния нормативен акт. Едно такова ограничение например е горепосочената забрана за придобиване на земеделска земя от граждани на трети държави (освен ако не е предвидено друго в ратифициран международен договор), юридически лица от трети държави, търговски дружества, в които съдружници или акционери са граждани на трети държави или юридически лица от трети държави, и др.⁵⁰ Нарушаването на забраната обаче автоматично прави съответни-

⁴⁸ България, *Правилник за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите*, 21 септември 2007 г., посл. изм. от 14 октомври 2022 г., чл. 2.

⁴⁹ България, *Закон за икономическите и финансовите отношения с дружествата, регистрирани в юрисдикции с преференциален данъчен режим, свързаните с тях лица и техните действителни собственици*, 1 януари 2013 г., посл. изм. от 13 ноември 2018 г., чл. 8.

⁵⁰ България, *Закон за собствеността и ползването на земеделските земи*, 1 март 1991 г., посл. изм. от 16 февруари 2021 г.

те сделки недействителни и нито правителството, нито друг държавен орган е оправомощен да ги преразглежда.

Механизми за скрининг на определени субекти

Българската държава разполага с ограничени правомощия за **проверка на инвестициите в държавни предприятия и други регистрирани на борсата дружества**. Агенцията за публичните предприятия и контрол⁵¹ наблюдава дейността на публичните предприятия, участието на държавата в такива предприятия, както и процедурите за подбор, номиниране и назначаване на членовете на техните управителни и контролни органи.⁵² Освен това, съгласно *Закона за концесиите*, Агенцията упражнява независим външен контрол върху изпълнението на някои концесионни договори. Този контрол включва редовни инспекции въз основа на годишен план, одобрен от правителството, както и извънредни инспекции по възлагане от Координационния съвет по концесиите.⁵³

Контролът, упражняван от Агенцията за публичните предприятия и контрол, не е специфичен механизъм за скрининг на ПЧИ. Проверките, извършвани от нея, не са нито специално насочени към чуждестранните инвестиции, нито се извършват в координация с други институции. Въпреки това контролът, упражняван от Агенцията, би могъл да бъде взет предвид, ако България реши да въведе механизъм за скрининг на определени субекти като част от бъдещ цялостен механизъм за скрининг на ПЧИ.

Местни механизми за скрининг

В България няма **механизми за проверка на регионално и местно равнище** и нито един местен орган, подчинен на правителството, няма правомощия да проверява инвестициите в отделни административни единици (напр. административни области или специални икономически зони).

Единственото участие на местните власти в проверката на чуждестранни инвестиции е свързано с ролята им в процеса на насърчаване на инвестициите съгласно *Закона за насърчаване на инвестициите*. Според този Закон общинските съвети отговарят за одобряването на издаването на сертификати клас В на инвеститорите.⁵⁴ Съпътстващата процедура за преглед обаче не е механизъм за скрининг на ПЧИ, а по-скоро проверка на определени обстоятелства, свързани с процеса по издаване на сертификат.

⁵¹ Агенцията за публичните предприятия и контрол е правителствена агенция, която отговаря за координирането на държавната политика по отношение на публичните предприятия, както и за наблюдението и отчитането на нейното изпълнение. За повече информация вижте [уебсайта](#) на Агенцията.

⁵² България, *Закон за публичните предприятия*, 8 октомври 2019 г., посл. изм. от 9 февруари 2021 г., чл. 12.

⁵³ България, *Закон за концесиите*, 2 януари 2018 г., последно изменение от 26 февруари 2021 г.

⁵⁴ България, *Закон за насърчаване на инвестициите*, 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 18.

Преглед на правната рамка

Законодателна рамка

В България няма законодателна рамка, която да регламентира конкретно чуждестранните инвестиции в страната. Единственият **закон, чийто предмет засяга инвестициите**, е *Законът за насърчаване на инвестициите*. Основните цели на този Закон са: да се повиши конкурентоспособността на българската икономика чрез увеличаване на инвестициите в научни изследвания, иновации и технологично развитие в отрасли и услуги с висока добавена стойност при спазване на принципите на устойчивото развитие; да се подобри инвестиционният климат и да се преодолеят регионалните различия в социално-икономическото развитие; да се създадат нови и високопроизводителни работни места.⁵⁵ Разпоредбите на *Закона за насърчаване на инвестициите* се прилагат както за чуждестранни, така и за местни инвеститори.

Законът за насърчаване на инвестициите не предвижда механизъм за скрининг на ПЧИ. Освен това той не предвижда и никакви правила или процедури за извършване на инвестиции, нито основания за проверка, като например национална сигурност, обществен ред, нетни ползи и др. Процедурите за проверка, предвидени в Закона, имат за цел единствено да се установи дали дадена инвестиция отговаря на условията за насърчаване и дали насърчаваните инвестиции се изпълняват по план. Следователно **една инвестиция може да бъде проверявана по реда на този Закон само във връзка с нейното насърчаване**, т.е. проверява се само дали инвестицията отговаря на условията за насърчаване, предвидени в Закона. В случай че инвестицията не отговаря на тези условия, то инвеститорът няма да може да се възползва от предвидените в Закона мерки за насърчаване (напр. улеснени административни процедури), което не ограничава инвеститора, ако въпреки това желае да извърши инвестицията.

При липсата на специално законодателство за скрининг на инвестициите чуждестранните (и местните) инвеститори трябва да спазват само **общото търговско законодателство**. Основният нормативен акт, който урежда търговските сделки и дейността на търговските дружества, е *Търговският закон*.⁵⁶ Той съдържа правила, уреждащи учредяването както на търговски дружества като цяло, така и на търговски дружества с чуждестранно участие, правила за откриване на клонове на търговски дружества, преобразуване и управление, сключване и изпълнение на търговски сделки, ликвидация на дружества и др. Законът не предвижда процедура за проверка на инвестициите, но изисква задължителна регистрация на дружествата в Търговския регистър, администриран от Агенцията по вписванията.⁵⁷ Вписването на дружеството в Търговския регистър има т.нар. „конститутивен ефект“, което означава, че дружеството става юридическо лице (започва да съществува като субект в правната действителност) едва след вписването му. За да бъдат регистрирани, дружествата трябва да от-

⁵⁵ България, *Закон за насърчаване на инвестициите*, 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 1.

⁵⁶ България, *Търговски закон*, 1 юли 1991 г., посл. изм. от 29 март 2022 г.

⁵⁷ За повече информация относно Търговския регистър и дейността на Агенцията по вписванията вижте [уебсайта](#) на Агенцията.

говарят на определени условия, изброени в Закона. Условията зависят от вида на дружеството и вида на търговската дейност, която то възнамерява да извършва. Нито условията, нито процедурата по регистрация обаче включват компоненти, които да наподобяват скрининг на инвестициите.

Законът за задълженията и договорите е основният нормативен акт, който урежда **гражданските сделки**.⁵⁸ Той установява основните принципи на българското гражданско право. Подобно на *Търговския закон*, *Законът за задълженията и договорите* не съдържа механизъм за скрининг на ПЧИ. Той предвижда някои случаи, в които определени правни сделки изискват допълнителна проверка (напр. заверка от нотариус), но тази проверка има за цел единствено да установи определени факти (напр. самоличността на страните или валидността на тяхната воля).

В *Закона за чужденците в Република България* е уредена специална процедура за проверка на инвестициите. Този Закон определя условията и реда, при които чужденците могат да влизат, пребивават и напускат България.⁵⁹ Съгласно закона, ако инвеститорите (и техните инвестиции) отговарят на определени условия, те могат да получат **разрешение за пребиваване**. Българската агенция за инвестиции отговаря за проверката на задължителните условия, при които чуждестранните инвеститори могат да получат разрешение за пребиваване. Целта на тази проверка е да се установи дали инвеститорът отговаря на критериите, изброени в закона. Процедурата включва някои елементи, наподобяващи скрининг на инвестициите, тъй като от кандидатите се изисква да представят информация за произхода на средствата за инвестицията и свидетелство за съдимост, а Българската агенция за инвестиции е оправомощена да изисква информация от Министерството на вътрешните работи и Държавна агенция „Национална сигурност“ за това дали кандидатът представлява заплаха за националната сигурност. Събраната информация обаче е от значение само за издаването на разрешение за пребиваване и не влияе пряко на самата инвестиция.

Друга група разпоредби, които могат да засегнат чуждестранните инвестиции, са тези, които регулират **конкуренцията**. *Законът за защита на конкуренцията* забранява монополите, ограничителните търговски практики, злоупотребата с господстващо положение на пазара и някои форми на нелоялна конкуренция.⁶⁰ Монополи могат да се установяват законно само в някои категории стратегически отрасли. Надзорният орган в областта на конкуренцията е Комисията за защита на конкуренцията.⁶¹

⁵⁸ България, *Закон за задълженията и договорите*, 5 декември 1950 г., посл. изм. от 27 април 2021 г.

⁵⁹ България, *Закон за чужденците в Република България*, 23 декември 1998 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 1.

⁶⁰ България, *Закон за защита на конкуренцията*, 28 ноември 2008 г., посл. изм. от 26 февруари 2021 г.

⁶¹ За повече информация относно дейността на Комисията за защита на конкуренцията вижте [уебсайта](#) на Комисията.

Комисията може да извършва проверки само във връзка с прилагането на законодателството в областта на конкуренцията. Нито основанията за проверка, нито процедурите за проверка имат компоненти, които могат да бъдат свързани със скрининг на инвестициите.

Българското данъчно законодателство се прилага и за чужденци, включително чуждестранни инвеститори. Нормативните актове, регламентиращи **данъчното облагане**, са много, като най-важните от тях са *Законът за корпоративното подоходно облагане*,⁶² *Законът за данъците върху доходите на физическите лица*,⁶³ *Законът за ДДС*,⁶⁴ и др. Националната агенция за приходите е основният контролен орган в областта на данъчното облагане.⁶⁵ Нейните проверки обаче се ограничават само до прилагането на данъчното законодателство и не съдържат никакви елементи на контрол върху инвестициите.

Не на последно място, разпоредби, засягащи чуждестранните инвеститори, са включени в законодателството, регулиращо мерките за **борба с тероризма и изпирането на пари**. *Законът за мерките срещу изпирането на пари* определя мерките, насочени към предотвратяване на използването на финансовата система за целите на изпирането на пари, както и организацията и контрола върху тяхното изпълнение.⁶⁶ *Законът за мерките срещу финансирането на тероризма* определя мерките, насочени към предотвратяване и противодействие на финансирането на тероризма, както и процедурите и контрола, свързани с тяхното прилагане.⁶⁷ По силата на тези два закона чуждестранните инвестиции могат да бъдат проверявани от гледна точка на потенциален риск за националната сигурност. Много субекти, включително търговски дружества, имат определени задължения за докладване съгласно тези закони. Контролният орган – Държавна агенция „Национална сигурност“ – отговаря за получаването на тези уведомления и за последващата проверка на събраната информация. Обхватът на прилагане на тези мерки обаче е строго ограничен и няма характеристиките на механизъм за скрининг на ПЧИ.

Като цяло нито един от правните актове, уреждащи икономическата дейност на чужденците в България, не предвижда процедури за проверка, които могат да се квалифицират като скрининг на инвестициите. Въпреки че някои актове предвиждат определени процедури, нито една от тях не е част от по-голям и всеобхватен механизъм за скрининг.

⁶² България, *Закон за корпоративното подоходно облагане*, 22 декември 2006 г., посл. изм. от 1 юли 2022 г.

⁶³ България, *Закон за данъците върху доходите на физическите лица*, 24 ноември 2006 г., посл. изм. от 5 юли 2022 г.

⁶⁴ България, *Закон за ДДС*, 4 август 2006 г., посл. изм. от 23 юли 2022 г.

⁶⁵ За повече информация относно надзора, упражняван от Националната агенция за приходите, вижте [уебсайта](#) на агенцията.

⁶⁶ България, *Закон за мерките срещу изпирането на пари*, 27 март 2018 г., посл. изм. от 26 април 2022 г.

⁶⁷ България, *Закон за мерките срещу финансирането на тероризма*, 18 февруари 2003 г., посл. изм. от 12 март 2021 г.

Административна рамка

Липсата на законодателство, което да въвежда цялостен механизъм за скрининг на инвестициите и процедури за проверка на ПЧИ, предопределя липсата на обща **административна рамка**, която да регулира процесите по проверка. Не съществуват и **административни насоки или практики**, които пряко и/или косвено да регулират преките чуждестранни инвестиции от гледна точка на съображения, свързани с националната сигурност, обществения ред или нетните ползи. Ако България реши да въведе национален механизъм за скрининг на инвестициите е препоръчително в допълнение към съответното законодателство да се разработят ясни административни насоки, основани на общи правни принципи, за прилагане на процедурите за скрининг, което ще бъде от полза както за инвеститорите, така и за проверяващите органи.

Контролна рамка

В България не съществува рамка (закони, наредби, насоки или практики), която да поставя чуждестранните инвестиции под специален режим на контрол (в сравнение с националните инвестиции) след извършване на инвестицията. Това е още едно проявление на принципа на равно третиране на инвеститорите, залегнал в законодателството, регулиращо инвестициите.

Някои закони, като например *Законът за чужденците в Република България*⁶⁸, предвиждат специални контролни процедури във връзка с инвестиции, направени от чужденци. Тези процедури обаче имат за цел да се контролира спазването на определени ангажименти, поети във връзка с инвестицията, а не да се проверява инвестицията от гледна точка заплахата за националната сигурност или обществения ред.

Влизане в сила

Описаните досега закони, регулиращи чуждестранните инвестиции, са приети по различно време и повечето от тях са многократно изменени. В таблицата по-долу е представена информация за датата на приемане и последното изменение на най-важните законодателни актове, свързани с чуждестранните инвестиции.

⁶⁸ България, *Закон за чужденците в Република България*, 23 декември 1998 г., посл. изм. от 18 март 2022 г.

Таблица 3. Приемане и последни изменения на законите, засягащи чуждестранните инвестиции в България

Наименование на нормативния акт	Дата на обнародване	Дата на последното изменение
Закон за насърчаване на инвестициите	24 октомври 1997 г.	18 март 2022 г.
Търговски закон	1 юли 1991 г.	29 март 2022 г.
Закон за задълженията и договорите	5 декември 1950 г.	27 април 2021 г.
Закон за чужденците в Република България	23 декември 1998 г.	18 март 2022 г.
Закон за защита на конкуренцията	28 ноември 2008 г.	26 февруари 2021 г.
Закон за корпоративното подоходно облагане	22 декември 2006 г.	1 юли 2022 г.
Закон за данъците върху доходите на физическите лица	24 ноември 2006 г.	5 юли 2022 г.
Закон за ДДС	4 август 2006 г.	23 юли 2022 г.
Закон за мерките срещу изпирането на пари	27 март 2018 г.	26 април 2022 г.
Закон за мерките срещу финансирането на тероризма	18 февруари 2003 г.	12 март 2021 г.

Източник: Център за изследване на демокрацията въз основа на официални данни от правно-информационната система APIS.

Историческо развитие

В България няма законодателна рамка, която да регламентира конкретно механизмите за скрининг на ПЧИ. Съществуващите отделни процесуални мерки или процедури за проверка, които наподобяват такъв механизъм, са създадени по различно време и преследват различни цели. Поради това този раздел на доклада разглежда историческия контекст на създаването и развитието на общата национална правна рамка в областта на инвестициите и някои от процедурите за проверка, установени в законодателството.

С началото на прехода към пазарна икономика в началото на 90-те години икономическата политика на България се фокусира върху либерализацията и отварянето на националната икономика. По това време преките чуждестранни инвестиции се разглеждат като ключов елемент не само за възстановяването на икономиката, но и за нейното трансформиране от централно планирана в пазарно ориентирана. През този период са направени първите стъпки към въвеждането на правна и институционална рамка за ПЧИ, която има за цел да създаде благоприятни условия за привличане на чуждестранен капитал въпреки вътрешните и външните предизвикателства, пред които е изправена страната в процеса на преход.⁶⁹

⁶⁹ Михайлова, С., „Анализ и оценка на политиката към преките чуждестранни инвестиции в България в периода 1990-2018 г.“, електронно списание „Диалог“, бр. 1, Свищов, Стопанска академия „Димитър А. Ценов“, 2018.

Първият законодателен акт, уреждащ чуждестранните инвестиции – *Законът за чуждестранните инвестиции*, е приет от парламента през 1991 г. През следващата година обаче той е заменен с изцяло нов закон – *Закон за стопанската дейност на чужденците и защитата на чуждестранните инвестиции*. По силата на този Закон през 1995 г. е създадена Агенцията за чуждестранни инвестиции като централен държавен орган, отговарящ за прилагането на политиките за ПЧИ.

През следващите години Законът е изменян неколкнократно, а през 1996 г., заедно с поредния пакет от изменения, заглавието му е променено на *Закон за насърчаване и защита на чуждестранните инвестиции*. През този период политиката за чуждестранни инвестиции не е достатъчно целенасочена и селективна (в ранните версии на инвестиционното законодателство не са посочени конкретни цели или приоритетни икономически дейности), стимулите са ограничени и няма диференциран подход за тяхното прилагане.

През 1997 г. е приет нов *Закон за чуждестранните инвестиции*, който за първи път регламентира условията за осъществяване на т.нар. „**приоритетни инвестиционни проекти**“. За да се квалифицира като приоритетен инвестиционен проект, операцията трябва да отговаря на определени изисквания по отношение на размера на инвестицията (над 5 млн. щатски долара), създадената заетост (над 100 нови работни места) и района на инвестицията (райони с висока безработица над средната за страната). Стимулите за такива проекти включват допълнителни данъчни облекчения, институционална подкрепа и ограничени права върху недвижима собственост за изпълнение на проекта.

Последната промяна в заглавието на Закона е направена през 2004 г., когато в съответствие с принципа за равно третиране на всички инвеститори, независимо от тяхната националност, той е преименуван на *Закон за насърчаване на инвестициите*. По същата причина и Агенцията за чуждестранни инвестиции е преименувана на Българска агенция за инвестиции.

Принципът на равнопоставеност е залегнал и в основата на Стратегията за насърчаване на инвестициите в Република България (2005 – 2010), разработена през 2005 г. в съответствие с новата версия на закона.⁷⁰ В стратегията се подчертава необходимостта от привличане на инвестиции във високотехнологични икономически дейности и от провеждане на регионална политика за насърчаване на инвестициите. Предложените мерки обаче са дефинирани твърде широко, което води до заключението, че в тогавашната политика за чуждестранни инвестиции продължава да липсва селективен подход.⁷¹

През 2007 г. са приети по-значителни промени в законодателството за чуждестранните инвестиции. За първи път в закона са определени кон-

⁷⁰ България, *Стратегия за насърчаване на инвестициите в Република България 2005-2010 г.*, 30 юни 2005 г.

⁷¹ Михайлова, С., „Анализ и оценка на политиката към преките чуждестранни инвестиции в България в периода 1990-2018 г.“, *електронно списание „Диалог“*, бр. 1, Свищов, Стопанска академия „Димитър А. Ценов“, 2018.

кретни цели, отразяващи целите на икономическото развитие на страната. Така в закона изрично се предвижда, че той цели повишаване на конкурентоспособността на българската икономика чрез увеличаване на инвестициите за технологично развитие в отрасли и услуги с висока добавена стойност в съответствие с принципите на устойчивото развитие, подобряване на инвестиционния климат и преодоляване на регионалните различия в икономическото развитие, както и създаване на нови и високотехнологични работни места.

През следващите години законът е изменян неколккратно, най-вече с цел създаване на нови работни места, насърчаване на инвестициите във високотехнологични дейности, стимулиране на икономическия растеж и намаляване на регионалните различия.

Приложно поле

Обхванати инвестиции

При липсата на национален механизъм за скрининг на инвестициите няма критерии за определяне на видовете инвестиции, придобивания или сделки, които следва да бъдат обхванати от процеса на скрининг. Това важи в еднаква степен за обхвата на подлежащите на проверка **сделки** (прехвърляне на права на собственост, сделки за предоставяне на заеми, обезпечени сделки (ипотекиране), продажби с уговорка за обратно изкупуване, суапове, опции, или други производни сделки), **инструменти** (закупуване, ипотекиране, предоставяне в заем или обратно изкупуване на дялов капитал, дълг или други финансови инструменти, суапове, опции или други производни сделки, и т.н.), **активи** (закупуване на активи, ипотекиране, предоставяне в заем на активи, обратно изкупуване, суапове на активи, опции, други производни сделки и т.н.) и **услуги** (споразумения за ниво на обслужване, споразумения за наем и т.н.).

Съществуващите процедури за проверка, пряко или непряко свързани с чуждестранните инвестиции, имат различна цел и са насочени предимно към проверка на спазването на определени изисквания за допустимост (напр. за получаване на разрешение за пребиваване, за ползване на мерки за насърчаване на инвестициите и др.). Прегледът на обхвата на прилагане на всяка от тези процедури излиза извън целите на настоящия доклад, въпреки че те следва да се вземат предвид, ако България предприеме стъпки към въвеждане на национален механизъм за скрининг на ПЧИ.

Преки и портфейлни инвестиции

Липсата на национален механизъм за скрининг на ПЧИ води до заключението, че нито преките, нито портфейлните инвестиции подлежат на специална проверка. Освен това в **националното законодателство не са предвидени никакви легални определения на различните видове инвестиции**. Не се прилагат и прагове за разграничаване на инвестициите с оглед упражняването на контрол.

Въпреки това законодателството предвижда механизъм за надзор, включително лицензиране, по отношение на определени сегменти на финансовата система, като например капиталовия пазар, застрахователния пазар, пазара на здравно осигуряване и пазара на пенсионно осигуряване. Надзорът се упражнява от Комисията за финансов надзор.⁷² Надзорните правомощия на Комисията обаче се прилагат еднакво за всички търговски дружества, опериращи на тези пазари, независимо от тяхната националност. По подобен начин Българската народна банка има надзорни правомощия върху лицензирането и дейността на търговските банки и клоновете на чуждестранни банки в страната.

Определение за преки инвестиции

Липсата на национален механизъм за скрининг на инвестициите прави разграничението между преки и портфейлни инвестиции без значение за целите на обхвата на прилагане на такъв механизъм. Освен това законодателството не съдържа и легална дефиниция на понятието „пряка инвестиция“ (или еквивалентно на него понятие).

За целите на събирането на официална статистика Националният статистически институт използва определение на термина „преки чуждестранни инвестиции“. Според тази дефиниция пряка чуждестранна инвестиция е вложение, което включва дългосрочни отношения, отразяващи дълготрайния интерес на резидент на чужда икономика (чуждестранен пряк инвеститор) в предприятие – резидент на българската икономика (инвестиционно предприятие). Пряката инвестиция включва както първоначалната трансакция между двата субекта, така и всички последващи трансакции между тях.⁷³

Определение за портфейлни инвестиции

Законодателството не дава никакво легално определение на термина „портфейлна инвестиция“ (или еквивалентно на него понятие). Въпреки това, както бе отбелязано по-горе, липсата на национален механизъм за скрининг на инвестициите прави разграничението между различните видове инвестиции без значение за целите на обхвата на прилагане на такъв механизъм.

⁷² Комисията за финансов надзор (КФН) е независим публичен орган, който отговаря за поддържането на стабилността и прозрачността на небанковия финансов сектор и за осигуряването на защита на потребителите на финансови услуги и продукти. За повече информация относно нейните функции вижте [уебсайта](#) на Комисията.

⁷³ България, Национален статистически институт, [Статистическа методология за чуждестранните преки инвестиции в нефинансовия сектор](#), София, Национален статистически институт.

Контролът като елемент от приложното поле

При липсата на легална дефиниция за пряка и портфейлна инвестиция, липсват и критерии за определяне кога е налице контрол за целите на подобно разграничение. Дефинирането на контрола като елемент от приложното поле на скрининга на инвестиции (и съответно включването или изключването от дефиницията на инвестиции, които не са свързани с дялово участие) ще бъде необходимо, ако българският законодател реши да въведе национален механизъм за скрининг на инвестициите.

Обхват по отношение на инвеститорите

При липсата на национален механизъм за скрининг на инвестициите не съществуват и критерии, по които да се определя кои видове инвеститори следва да бъдат обхванати от процеса по скрининг. Ако българският законодател предприеме стъпки към въвеждането на механизъм за скрининг, той следва да определи обхвата на неговото приложение по отношение на видовете инвеститори и да направи (необходимото) разграничение между чуждестранни и местни инвеститори (включително местни инвеститори под чуждестранен контрол).

Понастоящем разграничение между местни и чуждестранни инвеститори има единствено по *Закона за насърчаване на инвестициите*, който прави разлика между инвестиции, направени от местни и чуждестранни лица. Според този Закон чуждестранни лица са юридически лица, които не са регистрирани в България, дружества, които не са юридически лица и са регистрирани в чужбина, и чуждестранни граждани с постоянно пребиваване в чужбина.⁷⁴

За целите на събирането на официални статистически данни Националният статистически институт използва дефиниция на понятието „чуждестранен пряк инвеститор“. Според тази дефиниция чуждестранен пряк инвеститор е инвеститор – резидент на чуждестранна икономика, който е извършил пряка инвестиция в българско предприятие, осигуряваща му определено влияние при управлението на предприятието.⁷⁵

Правила, насочени към предотвратяване на заобикалянето на закона

При липсата на национален механизъм за скрининг и съответно определение за понятието „подлежащ на скрининг инвеститор“ **няма и разпоредби**, насочени към предотвратяване на заобикалянето на това определение (например чрез използването на местни субекти като посредници).

⁷⁴ България, *Закон за насърчаване на инвестициите*, 24 октомври 1997 г., посл. изм. на 18 март 2022 г., Допълнителни разпоредби, § 1, точка 1.

⁷⁵ България, Национален статистически институт, *Статистическа методология за чуждестранните преки инвестиции в нефинансовия сектор*, София, Национален статистически институт.

Прилагане, ограничено до или модифицирано за определени географски райони

В България няма нито национален, нито териториално ограничен механизъм за скрининг на инвестициите. Дали евентуален бъдещ режим за скрининг на инвестициите ще бъде ограничен до определени географски области, или пък определени области ще бъдат изцяло изключени от приложното му поле или подчинени на специален режим, ще се изясни, когато България реши да въведе такъв механизъм.

Приложение на механизма по отношение на изходящи инвестиции

Липсата на национален механизъм за скрининг на инвестициите води до заключението, че нито входящите, нито изходящите инвестиции подлежат на проверка.

Уведомяване

Задължително уведомяване

При липсата на национален механизъм за скрининг на инвестициите инвеститорите обикновено не са задължени да уведомяват правителството или друг държавен орган за своята инвестиция. **Липсата на задължително уведомяване**, приложимо за всички инвеститори или обхващащо определени сектори, активи или видове инвестиции, възпрепятства осъществяването на ефективен мониторинг на чуждестранните инвестиции за целите на националната сигурност и общественения ред.

Съществуващите механизми за проверка, които отчасти приличат на скрининг на инвестициите, имат различно предназначение и нямат за цел да защитават обществения ред или сигурност. Вместо това те служат основно като процедури за проверка на определени факти, свързани с получаването на допълнителни права или ползи, или с контрола за спазването на определени задължения. Ако законодателят реши да въведе национален механизъм за скрининг на инвестициите, се препоръчва да се предвиди и определена задължителна процедура за уведомяване, за да се улесни процесът по проверка.

В тази връзка българското законодателство не предвижда задължително **предварително уведомяване** или **предварително одобрение** и не е необходимо инвеститорите да уведомяват правителството или друг държавен орган или да получават изрично или мълчаливо одобрение или разрешение преди да извършат или да поемат ангажимент (условно или безусловно) да извършат планираната инвестиция. Единствените изключения са търговските операции, които подлежат на регистрационен или лицензионен режим, но дори и в този случай уведомяването и одобрението са част от съответната процедура, прилагат се по един и същи начин за местни и чуждестранни инвеститори и не са специфично задължение, свързано с инвестицията.

В българското законодателство не е предвидено и задължително **последващо уведомяване**. В случаите, когато не се изисква предварително одобрение, инвеститорите по принцип не трябва да уведомяват за инвестицията си в определен срок след нейното осъществяване.

При липсата на общи изисквания за задължително уведомяване не съществуват нито **прагове** за стартиране на процес на скрининг, нито конкретни **правни последици от липсата на уведомяване**. Ако инвестицията е свързана с търговски операции, които подлежат на специален регистрационен или лицензионен режим, правните последици от извършването на операцията преди получаването на необходимото удостоверение за регистрация или лиценз обикновено са предвидени в правния акт, уреждащ съответния специален режим.

Някои процедури, предвидени в законодателството, отчасти приличат на задължително уведомяване. Една такава процедура е процедурата за чужденци, които кандидатстват за разрешение за пребиваване на основание инвестиции. Тази процедура обаче има много тесен обхват на приложение и е включена в настоящия доклад, за да илюстрира какви мерки съществуват при липсата на цялостен механизъм за скрининг.

*Законът за чужденците в Република България*⁷⁶ и Правилникът за неговото прилагане⁷⁷ дават право на чужденци да кандидатстват и да получат разрешение за пребиваване на основание определен вид инвестиция. Уведомяването (за инвестицията) е част от процедурата както преди, така и след получаването на разрешението.

Преди да подаде заявление за разрешение за пребиваване, чужденецът трябва да получи документ от Българската агенция за инвестиции, удостоверяващ определени обстоятелства, свързани с неговата инвестиция и необходими за издаване на разрешение (например информация за размера на инвестицията и произхода на средствата). Българската агенция за инвестиции също така има право да поиска информация от Министерството на вътрешните работи и Държавна агенция „Национална сигурност“ за това дали кандидатът представлява **заплаха за националната сигурност**. Тъй като обаче събраната информация е от значение само за издаването на разрешение за пребиваване и не засяга самата инвестиция, правните последици от неполучаването на документа се ограничават до неиздаване на разрешение. По този начин изискването не може да се счита за задължително предварително уведомление или изискване за одобрение по смисъла на терминологията на скрининга на инвестициите.

Другото изискване за уведомяване, свързано с издаването на разрешения за пребиваване, се прилага след издаването на разрешението. Съгласно Закона чужденците, на които е предоставено право на постоянно пребиваване в България, са длъжни незабавно да информират Българската

⁷⁶ България, *Закон за чужденците в Република България*, 23 декември 1998 г., посл. изм. от 18 март 2022 г.

⁷⁷ България, *Правилник за прилагане на Закона за чужденците в Република България*, 5 юли 2011 г., посл. изм. от 10 юни 2022 г.

агенция за инвестиции и Министерството на иновациите и растежа за всяка промяна в обстоятелствата, свързани с тяхната инвестиция. Те са длъжни също така да декларират веднъж годишно, но не по-късно от 1 декември, липсата на такива промени. **Уведомленията трябва да бъдат вписани в специален регистър.**⁷⁸ Тази процедура за уведомяване наподобява последващо уведомяване по смисъла на терминологията за скрининга на инвестициите, но последиците от неспазването ѝ са ограничени и могат да засегнат валидността на разрешението за пребиваване, а не инвестицията като такава. Въпреки това процедурата е добър пример за изискване за уведомяване, което позволява на публичните органи да следят чуждестранните инвестиции, включително по съображения за национална сигурност и обществен ред. Тя заслужава да бъде спомената и поради факта, че е една от малкото процедури за проверка, които се отнасят конкретно до чуждестранните инвеститори и са приложими в различни сектори. В същото време, ако подобна процедура бъде включена в бъдещ национален механизъм за скрининг, правните последици от неспазването на изискванията за уведомяване следва да бъдат разширени, така че да засягат не само статута на пребиваване на инвеститора, но и самата инвестиция.

При липса на национална процедура за уведомяване за чуждестранни инвестиции не се прилагат никакви правни последици в случай на не-уведомяване, т.е. сделките не се считат автоматично за недействителни, нито могат да бъдат законно спрени, а правителството няма право да изисква прекратяване на инвестицията или да налага санкции (глоби, наказания или други административни или наказателни санкции).

Накрая следва да се отбележи, че българското законодателство предвижда множество публични регистри, в които инвеститорите трябва да се регистрират, ако инвестицията им е свързана с търговска операция, подлежаща на регистрация. Основният такъв регистър е Търговският регистър, който представлява електронна база данни, съдържаща всички релевантни обстоятелства и правни актове, свързани с местни търговски дружества и клонове на чуждестранни търговски дружества.⁷⁹ Публични регистри функционират и в различни икономически сектори. Задълженията за регистрация, свързани с тези регистри, обаче не биха могли да се квалифицират като изисквания за уведомяване по смисъла на терминологията на скрининга на инвестициите, тъй като те не са конкретно свързани с инвестиции, а по-скоро служат за информиране на трети страни и осигуряване на прозрачност на гражданския оборот.

Правомощия за призоваване (служебна проверка)

В България правителството не разполага с правомощия да инициира проверка на инвестиция, която иначе не подлежи на задължително уведомяване. Инвеститорите не се нуждаят от изрично или мълчаливо

⁷⁸ България, [Правилник за прилагане на Закона за чужденците в Република България](#), 5 юли 2011 г., посл. изм. от 10 юни 2022 г., чл. 39, ал. 5.

⁷⁹ България, [Закон за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел](#), 1 януари 2008 г., посл. изм. от 11 декември 2020 г., чл. 2.

одобрение, или разрешение от правителството или друг държавен орган, преди да извършат или да се ангажират (условно или безусловно) да извършат планираната инвестиция. **Не съществуват законови разпоредби, които да предоставят на правителството или на друг държавен орган правомощия за проверка по служебен път.** В резултат на това не съществуват прагове за задействане на процедура за служебна проверка, няма определен период, през който могат да се упражняват такива правомощия, и няма правна възможност за други държавни органи и трети страни да инициират такава процедура (като уведомят или сигнализируют компетентния орган).

При това положение **няма и правила, които да уреждат правните последици** от извършване на инвестицията преди получаване на съответното одобрение. Такива сделки нито се считат автоматично за недействителни, нито могат да бъдат законно спрени (включително с обратна сила). Не съществуват и правила, които да упълномощават правителството или друг държавен орган да изисква разваляне на инвестицията или да налага глоби, наказания или други административни или наказателни санкции. Ето защо въвеждането на такава процедура, включително последиците от неспазването ѝ, следва да бъде взето предвид, ако България планира да въведе механизъм за скрининг на ПЧИ.

Понастоящем единствените процедури, наподобяващи проверка по служебен път, които са изрично регламентирани в законите, уреждащи чуждестранните инвестиции, са **процедурите за контрол на изпълнението на концесионните договори**. Поради липсата на национален механизъм за скрининг по-долу са разгледани именно тези процедури, въпреки че те могат само частично да се квалифицират като процедури за служебна проверка поради сравнително тясното си приложно поле.

Наредбата за мониторинга, контрола и управлението на концесиите предвижда три основни вида мониторинг – предварителен, текущ и последващ. В мониторинга участват множество държавни органи – правителството, ресорните министри, кметовете, Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол, Сметната палата, Агенцията за държавна финансова инспекция и Комисията за защита на конкуренцията.⁸⁰ Съгласно Наредбата текущият контрол върху изпълнението на задълженията на концесионерите по концесионните договори се осъществява чрез проверка и анализ на отчетите на концесионерите за изпълнението на договорите и редовни (планирани) или извънредни проверки на място.⁸¹ В зависимост от констатациите правните последици от тези проверки включват доклади с препоръчителни мерки за отстраняване на несъответствията с концесионния договор, сезиране на друг публичен орган (в случай на нарушение на нормативните изисквания), налагане на санкции и неустойки или предсрочно прекратяване на концесионния договор.

⁸⁰ България, [Наредба за мониторинга, управлението и контрола на концесиите](#), 24 август 2018 г., чл. 4.

⁸¹ България, [Наредба за мониторинга, управлението и контрола на концесиите](#), 24 август 2018 г., чл. 18.

Доброволни уведомления

При липсата на изисквания за задължително уведомяване е естествено, че **националното законодателство не предвижда и правила за доброволно уведомяване**, свързани с инвестициите. Не съществуват процедури, чрез които инвеститорите да уведомяват правителството или друг държавен орган за своите инвестиции.

Доброволни уведомления не могат да се правят нито преди извършването или поемането на ангажимент (условен или безусловен) за извършване на планирана инвестиция, нито в рамките на определен период от време след извършване на инвестицията. Следователно няма и правни последици в случай, че не е направено доброволно уведомление, няма стимули за насърчаване на такива уведомления, няма прагове за задействане на процес на проверка, няма правила, определящи страните, които подават уведомленията, и периода на уведомяване, както и процедура за предварително уведомяване (например процедура за получаване на предварително известие относно необходимостта от уведомяване за дадена инвестиция).

Процедура

Процесуална рамка

В условията на липса на национален механизъм за скрининг на инвестициите е невъзможно да бъде разгледана подробно правната уредба на процедурите за проверка. Затова в този раздел са разгледани някои съществуващи междусекторни процедури за проверка на инвестиции, които в най-голяма степен наподобяват процедурите по скрининг на инвестиции.

Основните правила, които уреждат инвестициите, са определени в *Закона за насърчаване на инвестициите*. Той урежда условията и реда за насърчаване на инвестициите на територията на България, дейността на държавните органи в областта на насърчаване на инвестициите и защитата на инвестициите.⁸² Основните цели на правната уредба също са изрично изброени в него. Те са повишаване на конкурентоспособността на българската икономика чрез увеличаване на инвестициите в научни изследвания, иновации и технологично развитие на продукти и услуги с висока добавена стойност при спазване на принципите на устойчивото развитие, подобряване на инвестиционния климат и преодоляване на регионалните различия в социално-икономическото развитие, както и създаване на нови и високопроизводителни работни места.⁸³

За постигането на тези цели Законът предвижда **специални мерки, насочени към насърчаване на инвестициите в материални и нематериални дълготрайни активи и свързаните с тях нови работни мес-**

⁸² България, [Закон за насърчаване на инвестициите](#), 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 1, ал. 1.

⁸³ България, [Закон за насърчаване на инвестициите](#), 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 1, ал. 2.

та.⁸⁴ За да се възползват от тези специални мерки, инвеститорите трябва да получат специален сертификат. Сертификатите се издават за инвестиции, определени като клас А, клас Б, клас В или приоритетни инвестиционни проекти. Мерките за насърчаване на инвестициите до голяма степен зависят от получения сертификат.

Законът предвижда две **процедури за проверка на инвестициите във връзка с издаването на сертификати**: една за проверка на съответствието с изискванията за издаване на сертификат и една за упражняване на последващ контрол върху изпълнението на инвестиционните проекти.

За да получат сертификат за клас А, клас Б или сертификат за приоритетен инвестиционен проект, инвеститорите трябва да подадат заявление до изпълнителния директор на Българската агенция за инвестиции. Заявлението трябва да бъде придружено от инвестиционен проект и други съпътстващи документи. Изпълнителният директор на Българската агенция за инвестиции проверява подадените документи по установената в Закона процедура. В случай на несъответствия и/или непълноти в документите, инвеститорият се уведомява по надлежния ред, като му се предоставя срок за отстраняването им. Ако няма несъответствия и непълноти, изпълнителният директор на Агенцията предлага на министъра на иновациите и растежа да издаде (или да откаже да издаде) сертификат. Предложението, заедно с всички придружаващи документи, трябва да бъде изпратено в срок от 30 дни от подаването им. Министърът на иновациите и растежа (или друго упълномощено длъжностно лице) може да издаде сертификат, определящ инвестицията като клас А, клас Б или приоритетен инвестиционен проект (за последното се изисква и решение на Министерския съвет), или да откаже издаването на сертификат (ако не е изпълнено някое от изрично изброените в закона условия).⁸⁵

Процедурата за издаване на инвестиционни сертификати клас В е подобна, но включва различни органи. Съгласно Закона заявленията за получаване на такива сертификати (придружени от същите документи) се подават до кмета на съответната община. След като разгледа документите, кметът уведомява заявителя за евентуални несъответствия и/или непълноти и му дава срок за отстраняването им.⁸⁶ Ако няма несъответствия и/или непълноти, кметът предлага на общинския съвет, в 30-дневен срок от подаването на документите, да издаде удостоверение. Въз основа на решението на общинския съвет кметът може да издаде или да откаже да издаде искания сертификат за инвестиция клас В.⁸⁷

Институциите, отговорни за контрола на изпълнението на инвестиционни проекти, получили сертификати клас А или клас Б, са министърът на иновациите и растежа (или друго упълномощено длъжностно лице

⁸⁴ България, [Закон за насърчаване на инвестициите](#), 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 12, ал. 1.

⁸⁵ България, [Закон за насърчаване на инвестициите](#), 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 18, чл. 19 и чл. 19а.

⁸⁶ България, [Закон за насърчаване на инвестициите](#), 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 18, ал. 5.

⁸⁷ България, [Закон за насърчаване на инвестициите](#), 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 20, ал. 3.

от същото министерство), изпълнителният орган, предоставящ насърчителната мярка, и длъжностни лица, упълномощени от министъра на труда и социалната политика (по отношение на всички аспекти на инвестиционния проект, свързани с обучението или заетостта). Контролът обхваща изпълнението на инвестицията по отношение на минималния размер и продължителност и се състои в проверка на представените от инвеститора документи (например междинни и годишни финансови отчети).⁸⁸

Другата проверка на инвестициите, която наподобява процедура за скрининг, е уредена в *Закона за чужденците в Република България*.⁸⁹ Този Закон и Правилникът за неговото прилагане предвиждат две процедури за проверка – една за проверка на условията за издаване на разрешение за пребиваване и една за спазването им след издаването на разрешението. Съгласно **Закона обстоятелствата, удостоверяващи инвестициите на чужденците, кандидатстващи за разрешение за пребиваване**, се установяват служебно от Българската агенция за инвестиции. Това става по искане на чужденеца, придружено от представянето на определени документи (напр. свидетелство за съдимост). Чужденците, които са получили разрешение за пребиваване въз основа на своите инвестиции, са длъжни незабавно да уведомят Агенцията за всяка промяна в обстоятелствата, въз основа на които е издадено разрешението. На свой ред Агенцията е длъжна да уведоми Дирекция „Миграция“ на Министерството на вътрешните работи за всяка промяна в обстоятелствата, водеща до неспазване на изискванията за издаване на разрешението. Подобно уведомление е основание за отнемане на издаденото разрешение за пребиваване.⁹⁰

Проверяващи органи

В процедурите по *Закона за насърчаване на инвестициите* и *Закона за чужденците в Република България* основните **държавни органи, оправомощени да проверяват инвестициите (и да вземат решения по извършените проверки)**, са **Българската агенция за инвестиции** и **министърът на иновациите и растежа** (в процедурите за издаване на сертификати за инвестиционен проект клас А, клас Б и приоритетен инвестиционен проект), **кметовете и общинските съвети** (в процедурата за издаване на сертификати клас В) и **Българската агенция за инвестиции** (в процедурата за издаване на разрешения за пребиваване).

В процедурата по издаване на сертификати за инвестиционен проект клас А, клас Б и приоритетен инвестиционен проект съгласно *Закона за насърчаване на инвестициите*, проверяващият орган (отговорен за разглеждане на заявлението и придружаващите го документи) е изпълнителният директор на Българската агенция за инвестиции, а решаващият

⁸⁸ България, *Закон за насърчаване на инвестициите*, 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 28, ал. 2 и 3.

⁸⁹ България, *Закон за чужденците в Република България*, 23 декември 1998 г., посл. изм. от 18 март 2022 г.

⁹⁰ България, *Правилник за прилагане на Закона за чужденците в Република България*, 5 юли 2011 г., посл. изм. от 10 юни 2022 г., чл. 39.

орган е министърът на иновациите и растежа (отговорен за издаването на сертификата).⁹¹ За получаване на сертификат за приоритетен инвестиционен проект процедурата изисква и решение на **Министерския съвет**. В процедурата за издаване на сертификати клас В проверяващите и решаващите органи са кметовете, но процедурата изисква и положително решение на общинския съвет.

В процедурата по издаване на разрешения за пребиваване на основание инвестиции, проверяващият инвестициите орган е изпълнителният директор на Българската агенция за инвестиции. Агенцията отговаря за проверката и оценката на инвестиционните документи. Органите, вземащи решения във всички процедури за издаване на разрешения за пребиваване, са компетентните органи на Министерството на вътрешните работи.

Междуведомствена проверка

При липсата на национален механизъм за скрининг на инвестиции, междуведомственото сътрудничество се **ограничава до обмен на информация при някои от гореописаните процедури, наподобяващи такъв скрининг**. Така например в процедурата за издаване на разрешение за пребиваване на основание инвестиции Българската агенция за инвестиции, при разглеждане на инвестиционните документи, може да поиска информация от Министерството на вътрешните работи и Държавна агенция „Национална сигурност“ за това дали за кандидата има данни за участие в определена престъпна дейност или за това че по друг начин представлява заплаха за националната сигурност.

Несъмнено, ако България реши да въведе национален механизъм за скрининг на инвестициите, е препоръчително да се определи начинът, по който проверяващите органи ще си взаимодействат и сътрудничат с други органи в България и/или в други държави.

Координация между различните механизми за скрининг

В България не съществуват механизми за скрининг на инвестициите и съответно **няма правила, които да уреждат координацията между тези механизми**. Освен това не съществува и координация между различните съществуващи процедури за проверка на инвестициите, които наподобяват процедури за скрининг. Единствената форма на координация, която се регулира от закона, е междуведомствената координация между различните публични органи, участващи в прилагането на една и съща процедура. Така например в процедурата за издаване на разрешения за пребиваване на основание инвестиции законът урежда координацията между миграционните власти, Българската агенция за инвестиции, Министерството на вътрешните работи и Държавна агенция „Национална сигурност“.

⁹¹ България, [Закон за насърчаване на инвестициите](#), 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 19 и чл. 20.

Управление

При липсата на орган, осъществяващ скрининг на инвестициите на национално равнище, държавната институция, която в най-голяма степен е ангажирана с прилагането на процедури за проверка съгласно действащото законодателство е Българската агенция за инвестиции.

Българската агенция за инвестиции е изпълнителна агенция към министъра на иновациите и растежа.⁹² Целта на Агенцията е да насърчава притока на преки чуждестранни инвестиции в България, като действа като посредник между инвеститорите и държавните и местните органи при реализацията на инвестиционни проекти.

Организацията и дейността на Агенцията са уредени в подзаконов нормативен акт. Изпълнителният директор на Агенцията се назначава от министъра на иновациите и растежа, съгласувано с Министерския съвет. В агенцията работят 27 души, включително изпълнителният директор, заместник изпълнителният директор и главният секретар. Персоналът на агенцията е организиран в две дирекции – дирекция „Административно-правно обслужване“ (със 7 служители) и Дирекция „Маркетинг и инвестиционно обслужване“ (със 17 служители).

Участие на местните органи

При липсата на национален механизъм за скрининг на инвестициите участието на местните власти се ограничава до участие в някои от процедурите за проверка на инвестициите, които наподобяват такъв скрининг. Така например местните органи имат определени правомощия в процедурите за издаване на инвестиционни сертификати съгласно *Закона за насърчаване на инвестициите*. Съгласно този Закон кметовете на общини отговарят за разглеждането на заявленията за издаване на инвестиционни сертификати клас В и за тяхното издаване. Процедурата изисква и положително решение на съответния общински съвет.⁹³ Ако България реши да въведе национален механизъм за скрининг на инвестициите, е препоръчително да се предвиди определена роля в процеса на проверка и на местните власти (т.е. на кметовете, общинските съвети и/или областните управители, които са органи на централната власт на местно равнище).

Засилен инвестиционен скрининг

В България няма правила, които да уреждат засилен контрол на определени инвестиции, и нито една инвестиция, за която има данни, че се контролира от чуждо правителство, не подлежи на **засилен контрол**.

⁹² България, *Закон за насърчаване на инвестициите*, 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 11а.

⁹³ България, *Закон за насърчаване на инвестициите*, 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 19 и чл. 20.

Описание на процедурата за скрининг

Правната рамка в България не изисква от чуждестранните инвеститори да получат каквото и да било **разрешение** преди осъществяването на инвестицията.

Времева рамка

Правната рамка за въвеждане на механизъм за скрининг на инвестициите трябва да бъде прецизна по отношение на **сроковете**, предвидени за проверка на сделките. В България не съществува механизъм за скрининг на ПЧИ и поради това в тази част на доклада са разглеждани сроковете на двете процедури, които най-много приличат на такъв механизъм – процедурата за издаване на сертификати за инвестиции и тази за издаване на разрешение за пребиваване на основание инвестиции.

Съгласно *Закона за насърчаване на инвестициите* **заявлението за издаване на сертификат за инвестиция** трябва да бъде разгледано от компетентния орган (изпълнителния директор на Българската агенция за инвестиции или кмета в зависимост от искания сертификат) в срок от 30 дни след подаването му. В случай на несъответствия и/или непълноти в документите, инвеститорът трябва да бъде надлежно уведомен и да му бъде предоставен срок за отстраняването им, който не може да надвишава два месеца. Когато разглеждането на заявлението и придружаващите го документи изисква оценка от друг орган, инвестиционният проект се препраща на този орган, който от своя страна трябва да даде становище в срок от 14 дни, освен ако специален закон не предвижда друго. След приключване на процедурата по проверка решаващият орган (министърът на иновациите и растежа или кметът, в зависимост от поисканото удостоверение), трябва да се произнесе с решение в срок от 14 дни. Ако исканият сертификат е за приоритетен инвестиционен проект, процедурата изисква положително решение на правителството. В тези случаи министърът на иновациите и растежа трябва да представи предложението на правителството в срок от 30 работни дни от получаването му.⁹⁴ Нито една от процедурите за издаване на инвестиционни сертификати не предвижда специални изключения, ускорени процедури или удължаване на сроковете. Няма и правила, които да уреждат последиците от неспазването на сроковете от страна на органите, участващи в процедурите.

Сроковете, определени в *Закона за чужденците в Република България* във връзка с **издаването на разрешения за пребиваване** на основание инвестиция, са по-сложни, тъй като процедурата не се ограничава до разглеждане на инвестицията, а включва проверка на редица други факти и обстоятелства. Проверката на инвестицията, като отделна част от процедурата, има сравнително кратки срокове. Българската агенция за инвестиции трябва да разгледа документите в срок от 14 работни дни от получаването им. Този срок може да бъде удължен с пет работни дни,

⁹⁴ България, [Правилник за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите](#), 21 септември 2007 г., посл. изм. от 14 октомври 2022 г., чл. 11, 12, 14 и 19.

ако това е необходимо за служебно събиране на определени документи. В сложни случаи срокът за разглеждане на документите може да бъде удължен с десет работни дни и от инвеститора могат да бъдат изисквани допълнителни документи.⁹⁵ Законът не предвижда никакви изключения или ускорени процедури.

Ако България реши да въведе национален механизъм за скрининг на инвестициите, е важно да се определи колко време ще отнема процесът по проверка и кои фактори ще определят сроковете за постановяване на решение. Освен това е препоръчително да се обмисли въвеждането на изключения, ускорени процедури и правила за удължаване на крайния срок, както и да се определят последиците от неспазването на крайния срок от страна на проверяващия орган.

Разкриване на информация

При двете процедури, които най-много наподобяват скрининг на инвестиции, инвеститорът е длъжен да предостави на проверяващия орган информация за инвестицията, за да докаже нейното съответствие със законовите изисквания.

В процедурата за получаване на инвестиционен сертификат информацията, която инвеститорът е длъжен да предостави, се състои от заявление и множество придружаващи документи. Заявлението се подава по образец и съдържа информация за инвеститора (име, адрес, правна форма, брой служители, финансов капацитет, оборот и т.н.) и инвестицията (вид, размер, местоположение, краткосрочен и дългосрочен план, заетост и обучение и т.н.). Съпътстващите документи включват, наред с другото, свидетелства за съдимост, документи, удостоверяващи липсата на парични задължения към държавата, документи, удостоверяващи наличието и произхода на средствата, и т.н. Образецът е достъпен на български и английски език. Придружаващите документи, които са на чужд език, трябва да бъдат представени както в оригинал, така и в превод на български език.⁹⁶ Не е предвидена възможност за изискване на друга информация от инвеститора извън посочената в закона.

В процедурата за издаване на разрешение за пребиваване на основание инвестиция заявителите са длъжни да предоставят много информация, по-голямата част от която обаче не се отнася до инвестицията, а има за цел да докаже съответствие с изискванията за пребиваване. Що се отнася до самата инвестиция, заявителят е длъжен да представи декларация за произхода на средствата (съгласно законодателството, регулиращо забраната за пране на пари и финансирането на тероризма) и документи, удостоверяващи инвестицията (копия от договори,

⁹⁵ България, [Правилник за прилагане на Закона за чужденците в Република България](#), 5 юли 2011 г., посл. изм. от 10 юни 2022 г., чл. 39, ал. 8.

⁹⁶ България, [Правилник за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите](#), 21 септември 2007 г., посл. изм. от 14 октомври 2022 г., чл. 4 и чл. 7.

банкови извлечения и др.). При проверката на инвестицията Българската агенция за инвестиции има право да изисква допълнителни документи от инвеститора. Инвеститорът е длъжен да представи всички документи в превод на български език.⁹⁷

Информация от други органи

И при двете процедури, които най-много наподобяват процедури за скрининг, проверяващите органи са оправомощени да изискват и получават информация от други органи.

В процедурата по издаване на инвестиционни сертификати законът позволява на проверяващия орган да поиска становището на други органи, ако такова становище е необходимо за оценката на инвестицията. Органите, от които е поискано становище, са длъжни да го предоставят в 14-дневен срок от получаване на искането, освен ако в специален закон не е предвидено друго.⁹⁸

В процедурата по издаване на разрешение за пребиваване на основание инвестиции Българската агенция за инвестиции има право да поиска информация от Министерството на вътрешните работи и Държавна агенция „Национална сигурност“ относно това дали за кандидата има данни за участие в престъпна дейност или за това че представлява заплаха за националната сигурност.⁹⁹

Процесуални гаранции

И при двете процедури, които най-много наподобяват процедури за скрининг, няма процесуални гаранции, изрично предвидени в закона. Заявителите нямат право на достъп до преписката, нито право на изслушване. Правото на мотивирано решение се ограничава до получаването на копие от решението.

Участие на трети страни

В нито една от двете процедури за проверка на инвестициите, които най-много приличат на процедури за скрининг (процедурата за получаване на сертификат за инвестиция и процедурата за получаване на разрешение за пребиваване на основание инвестиции), трети страни (различни от компетентните органи) не могат да участват в процеса на проверка.

⁹⁷ България, [Правилник за прилагане на Закона за чужденците в Република България](#), 5 юли 2011 г., посл. изм. от 10 юни 2022 г., чл. 25, ал. 8, и чл. 39, ал. 6.

⁹⁸ България, [Правилник за прилагане на Закона за насърчване на инвестициите](#), 21 септември 2007 г., посл. изм. от 14 октомври 2022 г., чл. 12.

⁹⁹ България, [Закон за чужденците в Република България](#), 23 декември 1998 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 25, ал. 9.

Поверителност на данните

Гаранциите за защита на поверителната и друга чувствителна информация от разпространение са **общите гаранции**, предвидени в законите, уреждащи защитата на личните данни и защитата на търговската тайна. Двете процедури за проверка на инвестициите, които най-много приличат на процедури за скрининг (процедурата за получаване на сертификат за инвестиция и процедурата за получаване на разрешение за пребиваване на основание инвестиции), не предвиждат допълнителни гаранции, които конкретно да защитават неприкосновеността на данните.

И при двете процедури Българската агенция за инвестиции и другите органи, участващи в процеса на проверка, са обвързани от правилата на законодателството за защита на данните и трябва да събират и обработват данни в съответствие със *Закона за защита на личните данни* и *Общия регламент относно защитата на данните*. В процедурата по издаване на инвестиционни сертификати допълнителна гаранция за конфиденциалност е изричното задължение на всички държавни служители, изпълняващи административни функции във връзка с прилагането на мерките за насърчаване на инвестициите, да не разкриват информация, станала им известна във връзка с изпълнението на служебните им задължения, включително информация за разгледаните инвестиционни проекти и информация, включена в заявленията на инвеститорите и/или придружаващите ги документи.¹⁰⁰

Формални и неформални насоки

Предварителни насоки

В българското законодателство не е предвиден национален механизъм за скрининг на инвестиции. Следователно инвеститорите **не могат да получат никакви формални или неформални насоки, нито да очакват някаква форма на диалог с компетентните органи преди подаване на заявление.**

Ако българският законодател реши да въведе национален механизъм за скрининг, Българската агенция за инвестиции, която вече предоставя насоки на инвеститорите съгласно *Закона за насърчаване на инвестициите*, може да има роля и в предоставянето на насоки преди подаване на заявлението за проверка. Съгласно Закона Агенцията предоставя на инвеститорите консултантски индивидуални административни услуги.¹⁰¹ Агенцията извършва и инвестиционен маркетинг, като представя и рекламира в чужбина възможностите за инвестиции в страната, подпомага инвеститорите при реализацията на техните проекти и им предоставя информационни и индивидуални административни услуги.¹⁰² Други услуги, предоставяни от Агенцията, включват прединвестиционно об-

¹⁰⁰ България, *Правилник за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите*, 21 септември 2007 г., посл. изм. от 14 октомври 2022 г., чл. 15.

¹⁰¹ България, *Закон за насърчаване на инвестициите*, 24 октомври 1997 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 11б.

¹⁰² България, *Устройствен правилник на Българската агенция за инвестиции*, 5 май 2015 г., посл. изм. от 10 юни 2022 г., чл. 8.

служване, комуникация и координация, сертифициране и прилагане на насърчителни мерки, както и слединвестиционно обслужване.¹⁰³

Консултации

При липсата на национален механизъм за скрининг **инвеститорите не могат да получат консултация** или друга подобна услуга от публичен орган. Независимо от това, Законът възлага на Българската агенция за инвестиции да предоставя консултации на инвеститори, които желаят да инвестират в България.¹⁰⁴ Тази функция на Агенцията може да бъде разширена, така че да включва консултации преди извършване на скрининг, ако в даден момент България реши да въведе национален механизъм за скрининг на инвестициите.

Връзки с правителството

Понастоящем, поради липсата на национален механизъм за скрининг, не се ангажират специалисти по връзки с правителството, обществени въпроси, лобиране или други специалисти, които да съдействат при проверката на сделките. Няма и други **формални или неформални процедури за улесняване или ускоряване на процеса на проверката**.

Критерии за скрининг

Критерии за скрининг

В България няма национален междусекторен механизъм за скрининг на инвестициите. При тези обстоятелства **не съществува и проверка по същество за издаване на разрешение със съответни критерии за това**. Двете процедури за проверка, които най-много наподобяват скрининг (процедурата за издаване на сертификати за инвестиции и тази за издаване на разрешения за пребиваване на основание инвестиции), предвиждат определени критерии, на които инвестицията следва да отговаря. Удовлетворяването на тези критерии обаче е от значение само за получаването на допълнителни права (мерки за насърчаване или разрешение за пребиваване) и не засяга самата инвестиция.

Ако българският законодател реши да въведе процедура за скрининг на ПЧИ, освен определянето на критериите за извършване на проверката, е препоръчително да се предвидят и ясни правила, определящи кой носи тежестта да докаже дали сделката отговаря, или не на тези критерии.

¹⁰³ За информация относно услугите, предоставяни от Българската агенция за инвестиции, включително услугите, предоставяни чрез нейния виртуален офис, вижте [уебсайта](#) на Агенцията.

¹⁰⁴ За информация относно консултантските услуги, предоставяни от Българската агенция за инвестиции, включително възможността за получаване на консултация чрез виртуалния ѝ офис, вижте [уебсайта](#) на Агенцията.

Проверка по съображения за национална сигурност/обществен ред

Тъй като в България не съществува национален или междусекторен механизъм за скрининг на ПЧИ, нито един публичен орган не може да **блокира дадена сделка по съображения, свързани с националната сигурност/обществения ред**. В процедурата по издаване на разрешение за пребиваване на основание инвестиции Българската агенция за инвестиции има право да поиска информация от Държавна агенция „Национална сигурност“ и Министерството на вътрешните работи относно това дали за кандидата има данни за участие в престъпна дейност, или за това, че по друг начин представлява заплаха за националната сигурност.¹⁰⁵ Тази информация обаче може да повлияе единствено на резултата от процедурата по издаване на разрешение и не може да доведе до блокиране на инвестицията.

Проверка на нетните ползи

При липсата на национален или междусекторен механизъм за скрининг на ПЧИ никой публичен орган не може да **блокира дадена сделка на основание, че инвестицията не осигурява достатъчна икономическа полза за националната икономика**. Икономическата полза е част от проверката на инвестициите в процедурата за издаване на инвестиционни сертификати и в процедурата за издаване на разрешения за пребиваване на основание инвестиции. Резултатът от тези проверки обаче служи само за установяване дали инвестицията отговаря на критериите, определени в закона (съответно за получаване на сертификат или разрешение за пребиваване), и не може да доведе до блокиране нито на самата инвестиция, нито на свързаните с нея сделки.

Проверка за нарушаване на конкуренцията

При липсата на национален механизъм за скрининг няма правила, които да позволяват на проверяващия орган да извършва анализ на инвестициите от гледна точка на съображения, свързани с конкуренцията/монополите. Този въпрос обаче следва да бъде уреден, ако България реши да въведе такъв механизъм в бъдеще. Един от вариантите в тази насока е да се предвиди определена роля в процеса на скрининг за националния орган в областта на конкуренцията – Комисията за защита на конкуренцията.¹⁰⁶

¹⁰⁵ България, [Закон за чужденците в Република България](#), 23 декември 1998 г., посл. изм. от 18 март 2022 г., чл. 25, ал. 9.

¹⁰⁶ За повече информация относно функциите на Комисията за защита на конкуренцията вижте [уебсайта](#) на Комисията.

Решение

Компетентност

България не е въвела механизъм за скрининг на инвестициите и публичните органи нямат правомощия да забраняват или по друг начин да се намесват в дадена сделка.

Право на преценка

При липсата на национален механизъм за скрининг и на правомощия на публичните органи да забраняват или по друг начин да се намесват в дадена сделка, няма нито правила, нито практики за това каква свобода на преценка може да се упражнява при одобряване, поставяне на условия или забрана на определени сделки.

Вземане на решения въз основа на неразкриване на информация

Аналогично няма правни норми, които да определят до каква степен дадено решение може да се основава на информация, която не се съдържа в материалите по случая, поверителна е или по друга причина не е предоставена на инвеститора (напр. служебна тайна, разузнавателни данни и др.).

Смекчаване на последиците

В българското законодателство не съществуват правила за избягване на отрицателни решения чрез сключване на споразумения за смекчаване на последиците със страните по инвестиционната сделка като условие за нейното одобрение.

Съдебни и несъдебни процедури за обжалване

Съдебно обжалване

При липсата на механизъм за скрининг на инвестициите не съществуват и правила, определящи последиците от отрицателно решение, включително възможностите за **оспорване или обжалване** на такова решение в рамките на административния процес или пред съда. В двете процедури, които наподобяват механизъм за скрининг (процедурата за издаване на сертификати за инвестиции и процедурата за издаване на разрешения за пребиваване на основание инвестиции), се прилагат общите правила за оспорване на административни актове. Тъй като нито една от тези процедури не се квалифицира като процедура по скрининг на инвестициите обаче, по-задълбочен преглед на правилата за обжалване, свързани с тях, излиза извън обхвата на доклада. Независимо от това, ако българският законодател реши да въведе национален механизъм за скрининг, на инвеститорите следва да се предоставят ефективни възможности за оспорване при евентуален неблагоприятен изход от процедурата.

Обхват и стандарти на съдебния контрол

Поради липсата на национален механизъм за скрининг не съществуват и разпоредби, които да уреждат съдебния контрол. Ако такъв механизъм бъде въведен в бъдеще, е препоръчително да се включат ясни разпоредби относно обхвата и стандартите на съдебния контрол, приложими по дела, свързани с процеса на скрининг.

Видове средства за защита

По същия начин инвеститорите не разполагат със средства за правна защита. Ако в България се въведе процедура за скрининг на ПЧИ, то тогава трябва да се предвиди и какви правни средства за защита могат да бъдат предоставени на инвеститорите (напр. възможност за отмяна на решението за скрининг, обезщетение за вреди, преразглеждане на решението и др.).

Обхват по отношение на лицата

При липсата на национална процедура за скрининг не съществуват и правила, които да определят кой може да **оспорва** резултата от такава процедура (например засегнатият инвеститор, дружеството, в което се инвестира, акционерите на инвеститора или на дружеството, в което се инвестира, насрещната страна на инвеститора по инвестиционната сделка, конкурентите и т.н.).

Обхват по отношение на мерките

По подобен начин, ако се въведе национален механизъм за скрининг, е препоръчително да се предвидят правила, определящи кои административни актове или мерки от процедурата за скрининг могат да бъдат оспорвани. Понастоящем, поради липсата на такъв механизъм, не съществуват правила относно това дали инвеститорите могат да оспорват само отрицателни резултати (т.е. не изцяло благоприятни за инвеститора) или и положителни резултати (т.е. дали лицата имат правен интерес от оспорване на положително решение), дали могат да оспорват бездействия (напр. в случай на подразбиращи се или мълчаливи решения), откази за започване на контролни процедури и др.

Несъдебни средства за защита

По подобен начин, ако в България бъде въведен процес на скрининг на чуждестранни инвестиции, се препоръчва да се обмислят и някои несъдебни средства за защита срещу решенията за скрининг.

**Съответствие
с правото на ЕС:
необходими
промени във връзка
с Регламента
за скрининг**

Понастоящем в България няма механизъм за скрининг на ПЧИ. Не са предприети и стъпки за законодателни промени за въвеждането на такъв механизъм.

За да се спазят приложимите разпоредби на *Регламента на ЕС за създаване на рамка за скрининг на ПЧИ*, в законодателството следва да се въведат национален механизъм за сътрудничество и междуинституционален орган за скрининг.

ИЗВОДИ И СЛЕДВАЩИ СЪПКИ

Качество на правната рамка

Понастоящем основният недостатък на правната рамка е, че тя не предвижда цялостен механизъм за скрининг на ПЧИ, въпреки увеличаването на рисковете, по-специално по отношение на търговията с и инвестициите от Русия. Въпреки че прегледът на действащото законодателство показва, че съществуват отделни процедури, наподобяващи скрининг на ПЧИ, нито една от тях не отговаря на всички критерии, за да бъде квалифицирана като механизъм за скрининг.

Ако България реши да въведе механизъм за скрининг, едва тогава ще може да се оцени неговото качество по отношение на яснота на определенията на понятията и термините, последователност и ефективност на подхода, разбираемост и предвидимост и т.н. Едва след въвеждането на такъв механизъм може да се приложи и системата на светофара, често използвана за оценка на качеството на механизмите за скрининг на инвестициите.

Плюсове и минуси

При липсата на механизъм за скрининг не могат да се обсъждат нито **плюсовете**, нито **минусите** на законодателния подход. На политическо ниво България трябва да балансира между необходимостта да реагира на възникващите заплахи за икономическата сигурност и риска да навреди на инвестиционния процес чрез въвеждане на допълнителни регулации, като се имат предвид и проблемите на страната с административния капацитет и върховенството на правото.

Административна тежест

По същите причини не може да се направи оценка на допълнителната административна тежест за бизнеса, до която въвеждането на механизъм за скрининг на ПЧИ би могло да доведе.

Добри практики

При липсата на механизъм за скрининг не съществуват правни и/или практически проблеми, които биха могли да бъдат отстранени чрез промяна в законодателството или административната практика. Едва след въвеждането на такъв механизъм би било възможно да се идентифицират такива проблеми и да се предложат мерки за преодоляването им.

Предложения за промени

България следва да въведе национален механизъм за скрининг на инвестициите, който да отговаря на **минималните стандарти, определени в Регламента на ЕС за скрининг на преки чуждестранни инвестиции**. Като се има предвид уязвимостта на страната по отношение на задълбочаващата се криза, свързана с външното икономическо влияние, изпълнението на минималните стандарти може дори да не е достатъчно.

Като цяло в България трябва да се въведе цялостен механизъм за предварителен и последващ скрининг на ПЧИ, който да осигурява пропорционалност между защитата на националните интереси и сигурност, от една страна, и правото на чуждестранните инвеститори да инвестират в страната, включително средствата за защита на това право, от друга. В това отношение българските власти следва да имат предвид и сравнително ниската привлекателност на българската икономика за чуждестранните инвеститори.

Разработването на ефективен механизъм за скрининг на ПЧИ в България изисква координирани усилия на стратегическо, политическо и практическо равнище:¹⁰⁷

- **Определяне на стратегически приоритети.** България трябва да включи скрининга на инвестиции както в стратегията си за национална сигурност, така и в стратегията си за насърчаване на инвестициите, като нито една от тях не е актуализирана през последните пет години. Съветът по сигурността към Министерския съвет изглежда е най-подходящата институция за извършване на този стратегически преглед. При стратегическото обсъждане трябва да се вземат предвид рисковете за икономическата сигурност на България и нейните инвестиционни нужди през следващото десетилетие. Трябва да бъде отчетен и съществуващият национален капацитет и опит в областта на скрининга на инвестиции, както и задълженията на страната в тази област като член на ЕС и НАТО.
- **Ангажиране на частния сектор и гражданското общество.** Като вероятни основни двигатели за успеха на евентуален бъдещ механизъм за скрининг на инвестициите, тяхната основна роля би била да гарантират създаването на механизъм, при който степента на държавна намеса не застрашава инвестициите. Извършването на законодателни промени обаче би изисквало и участието на държавни институции като Съвета по сигурността, Държавна агенция „Национална сигурност“, Министерството на иновациите и растежа, Министерството на отбраната, Министерството на финансите и Българската агенция за инвестиции.
- **Изготвяне на цялостно законодателство.** Въз основа на диалога между публичния и частния сектор следва да се извърши преглед на действащата законодателна рамка и задълбочен икономически анализ

¹⁰⁷ Център за изследване на демокрацията, *Скрининг на инвестициите в България*, Policy Brief No. 123, декември 2022.

на тенденциите в областта на ПЧИ в България, които да послужат за основа на разработването на законодателство, което отговаря на нуждите на националната сигурност на България.

- **Използване на добрите практики в ЕС и на международно равнище.** Прегледът на европейските политики за скрининг на инвестициите и събирането на добри практики би помогнало за избора на модел, който е най-подходящ за българския контекст. Подходящи партньори в това усилие биха били Центърът за международно частно предприемачество във Вашингтон и Институтът CELIS в Европа. Може да се вземе предвид и опитът на централноевропейските държави, особено по отношение на факторите, довели до определени успехи или неуспехи, тъй като в тези страни такива механизми за скрининг на инвестициите са въведени по-скоро.
- **Разработване на механизма.** Препоръчително е Съветът по сигурността към Министерския съвет в сътрудничество с частния сектор да предложи документ, в който да бъдат очертани основните елементи на един ефективен национален механизъм за скрининг на инвестициите. В него следва да се определят целите на скрининга на инвестиции в България и да се създаде обща основа за партньорите от страната, ЕС и НАТО.

Очаквани законодателни промени (ЕС)

В България не съществува механизъм за скрининг на инвестициите, така че е разумно да се очакват някои промени в законодателството във връзка с *Регламента на ЕС за скрининг на преките чуждестранни инвестиции*. Както подчертава Европейската комисия във втория си годишен доклад относно скрининга на преките чуждестранни инвестиции в Съюза, България няма публично оповестена инициатива във връзка с *Регламента на ЕС за скрининг на ПЧИ* и е една от двете държави – членки на ЕС, в които, освен че няма механизъм за скрининг, не са предприети и никакви стъпки, насочени към създаването на такъв.¹⁰⁸

Очаквани промени в правната рамка

Единственото развитие в България до момента във връзка със скрининга на инвестициите е, че 24 февруари 2022 г. правителството прие решение, с което се определя процедурата за изпълнение на задълженията на България, произтичащи от *Регламента на ЕС за скрининг на преките чуждестранни инвестиции*.¹⁰⁹ За тази цел на министъра на иновациите и растежа, който отговаря за цялостната координация на държавната политика в областта на чуждестранните инвестиции, е възложено да ор-

¹⁰⁸ European Commission, *Report from the Commission to the European Parliament and the Council: Second Annual Report on the screening of foreign direct investments into the Union (SWD(2022) 433 final)*, Brussels, European Commission, September 1, 2022.

¹⁰⁹ Лазаров, И., „Даниел Лорер ще организира дейността на контактната точка във връзка с регламента за преките чуждестранни инвестиции“, *Българска телеграфна агенция*, 24 февруари 2022.

ганизира дейността на българското звено за контакт по прилагането на Регламента. Решението също така упълномощава началника на сектор „Търговска политика и ЕАСТ“ в Постоянното представителство на Република България към ЕС да подпише споразумение с Европейската комисия относно обработването на лични данни в контекста на механизма за сътрудничество по Регламента на ЕС за скрининг на преките чуждестранни инвестиции.

Актуални дискусии

Една от основните причини за липсата на механизъм за скрининг на ПЧИ в България е липсата на обществен дебат относно неговата цел и потенциално приложение. В условията на настоящата криза въпросът за скрининга на чуждестранните инвестиции остава на заден план въпреки актуалността на темата, особено с оглед на уязвимостта на България от чуждо икономическо влияние.

Една от причините за липсата на дискусия е, че досега нито един държавен орган не е поел инициативата да постави на обществено обсъждане въпроса за скрининга на инвестиции. При липсата на инициатива от страна на правителството, тази празнина може да бъде запълнена от гражданското общество, което може не само да започне този дебат, но и да предложи аргументи, основани на доказателства, в посока намиране на най-доброто решение за България. Веднъж инициран обаче, дебатът трябва да включва всички основни заинтересовани страни, включително правителството, бизнеса, академичните среди и гражданското общество.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1:

ЗАКОНИ, НАРЕДБИ, РЕГУЛАТОРНИ НАСОКИ

- България, [Търговски закон](#), 1 юли 1991 г., последно изменение от 29 март 2022 г.
- България, [Закон за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел](#), 1 януари 2008 г., последно изменение от 11 декември 2020 г.
- България, [Закон за концесиите](#), 2 януари 2018 г., последно изменение от 26 февруари 2021 г.
- България, [Конституция на Република България](#), 13 юли 1991 г., последно изменение от 18 декември 2015 г.
- България, [Закон за корпоративното подоходно облагане](#), 22 декември 2006 г., последно изменение от 1 юли 2022 г.
- България, [Стратегия за насърчаване на инвестициите в Република България 2005-2010 г.](#), 30 юни 2005 г.
- България, [Закон за икономическите и финансовите отношения с дружествата, регистрирани в юрисдикциите с преференциален данъчен режим, свързаните с тях лица и техните действителни собственици](#), 1 януари 2013 г., последно изменение от 13 ноември 2018 г.
- България, [Закон за чужденците в Република България](#), 23 декември 1998 г., последно изменение от 18 март 2022 г.
- България, [Закон за хазарта](#), 30 март 2012 г., последно изменение от 2 август 2022 г.
- България, [Закон за насърчаване на инвестициите](#), 24 октомври 1997 г., последно изменение от 18 март 2022 г.
- България, [Закон за мерките срещу изпирането на пари](#), 27 март 2018 г., последно изменение от 26 април 2022 г.
- България, [Закон за мерките срещу финансирането на тероризма](#), 18 февруари 2003 г., последно изменение от 12 март 2021 г.
- България, [Закон за задълженията и договорите](#), 5 декември 1950 г., последно изменение от 27 април 2021 г.
- България, [Наредба за реда, начина и компетентните органи за установяване на критичните инфраструктури и обектите им и оценка на риска за тях](#), 23 октомври 2012 г., последно изменение от 5 април 2016 г.

- България, [Закон за собствеността и ползването на земеделските земи](#), 1 март 1991 г., последно изменение от 16 февруари 2021 г.
- България, [Закон за данъците върху доходите на физическите лица](#), 24 ноември 2006 г., последно изменение от 5 юли 2022 г.
- България, [Закон за защита на конкуренцията](#), 28 ноември 2008 г., последно изменение от 26 февруари 2021 г.
- България, [Закон за публичните предприятия](#), 8 октомври 2019 г., последно изменение от 9 февруари 2021 г.
- България, [Наредба за мониторинга, контрола и управлението на концесиите](#), 28 август 2018 г.
- България, [Правилник за прилагане на Закона за чужденците в Република България](#), 5 юли 2011 г., последно изменение от 10 юни 2022 г.
- България, [Правилник за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите](#), 21 септември 2007 г., последно изменение от 14 октомври 2022 г.
- България, [Закон за Държавна агенция „Национална сигурност“](#), 1 януари 2008 г., последно изменение от 5 юни 2020 г.
- България, [Устройствен правилник на Българската агенция за инвестиции](#), 5 май 2015 г., последно изменение от 10 юни 2022 г.
- България, [Закон за ДДС](#), 4 август 2006 г., последно изменение от 23 юли 2022 г.
- Регламент (ЕС) 2019/452 на Европейския парламент и на Съвета от 19 март 2019 г. за създаване на рамка за скрининг на преките чуждестранни инвестиции в Съюза, ОВ L 791.

